

HIPOTEKA NA BRODU U HRVATSKOM I POREDBENOM PRAVU

Pregledni znanstveni rad

UDK 347.798

340.5:347.798

Primljeno: 22. prosinca 2016.

Jurica Kvartuč*

Osobitost hipoteke na brodu u hrvatskom pravu u odnosu na kontinentalno pravno uređenje tog instituta ogleda se u stadiju namirenja hipotekom osigurane tražbine jer se vjerovniku daje ovlaštenje da svoju tražbinu namiri ne samo iz prodajne cijene broda ostvarene sudskom prodajom nego i izvansudskom prodajom, odnosno uzimanjem broda u posjed i njegovim iskorištavanjem. U tom smislu hrvatsko je pravo pronašlo uzor u anglosaksonskom uređenju instituta mortgage te je iskoračilo iz okvira uvriježenog uređenja instituta hipoteke unutar zemalja kontinentalnog pravnog kruga. Tako se u prvom dijelu rada analizira materijalno pravno uređenje instituta hipoteke na pomorskom brodu u hrvatskom pravu, pri čemu se naglasak stavlja na stadij namirenja hipotekom osigurane tražbine, te se uspoređuje uređenje tog instituta s odabranim poredbenopravnim sustavima, uz kritički osvrt na određena zakonska rješenja. U drugom dijelu rada analizira se materijalnopravno uređenje instituta hipoteke na brodu unutarne plovidbe u hrvatskom pravu te se upućuje na njegovu složenost i nedorečenost i na potrebu da se revidiraju sadašnja zakonodavna rješenja.

Ključne riječi: hipoteka na pomorskom brodu, *mortgage*, sudska prodaja broda, izvansudska prodaja broda, posjed i iskorištavanje broda, hipoteka na brodu unutarne plovidbe

---

1. UVOD

Institut hipoteke na brodu oduvijek je evocirao zanimljivu i životnu pravnu problematiku, koja, osobito u ekonomski nepovoljnim vremenskim razdobljima, dobiva na značenju. Naime pomorska je djelatnost složena i skupa djelatnost, dok je izgradnja jednog broda zahtjevan zadatak i u gospodarskom smislu. Kraj takva stanja stvari obavljanje pomorske djelatnosti, uključujući i brodogradnju, u praksi nije moguće bez financijske potpore velikih financijskih institucija s dugogodišnjim iskustvom upravo u financiranju tih djelatnosti.

Upravo navedene okolnosti predstavljaju točke na kojima se susrećemo s hipotekom kao instrumentom osiguranja dugoročnog financiranja (kreditiranja) obavljanja pomorske djelatnosti i brodogradnje. Naime financiranje pomorske djelatnosti i brodogradnje bilo bi za financijske institucije koje navedene projekte kreditiraju iznimno rizično bez mogućnosti da takve kredite osiguraju na prikladan i efikasan način. Navedeno prikladno

---

*Jurica Kvartuč, odvjetnik, polaznik Poslijediplomskog doktorskog studija iz trgovačkog prava i prava društava na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu

i efikasno osiguranje pruža im upravo institut hipoteke na brodu, čiji je smisao i svrha da njihovo potraživanje, za slučaj da o dospijeću ne bude namireno, ipak bude u konačnici namireno. Navedeno vrijedi ne samo za pomorsku djelatnost koja se obavlja pomorskim brodovima nego i za djelatnost prijevoza koji se obavlja brodovima unutarnje plovidbe. Dakle sve su to razlozi koji institut hipoteke na brodu i njegovo pozitivno uređenje čine zanimljivim i aktualnim kako vlasnicima brodova tako i financijskim institucijama koje najčešće hipotekama osiguravaju novčana sredstva plasirana vlasnicima brodova.

U ovom se radu prikazuje pravno uređenje instituta hipoteke na brodu u Republici Hrvatskoj, i to kako uređenje tog instituta u odnosu na pomorski brod tako i na uređenje u odnosu na brod unutarnje plovidbe. Analiziraju se svi elementi tog instituta u kontekstu njihova materijalnopravnog uređenja, pri čemu se podjednaka pozornost posvećuje nacionalnim i međunarodnim izvorima, uz dovođenje u svezu pozitivnopravnog uređenja s odabranim poredbenim rješenjima tog instituta. Procesnopravni aspekti tog instituta nisu predmet rada te će se oni cjelovito analizirati nekom drugom prigodom.

2. HIPOTEKA NA POMORSKOM BRODU

2.1. Pojam hipoteke

Odredbe koje reguliraju hipoteku na pomorskom brodu sadržane su u Pomorskom zakoniku.¹ i to u Dijelu petom, u okviru kojeg su regulirana stvarna prava, odnosno u Glavi II. navedenog dijela, u okviru koje su regulirana založna prava, te u Glavi III. istog dijela, u okviru koje je reguliran postupak za upisivanje u upisnike brodova. Potrebno je upozoriti kako se odredbe relevantne za hipoteku na brodu nalaze i u Dijelu devetom Pomorskog zakonika, koji normira ovrhu i osiguranje na brodu i teretu, te u Dijelu desetom istog Zakonika, koji govori o mjerodavnom pravu i nadležnosti sudova Republike Hrvatske.

Hipoteka na brodu odredbom članka 219. Pomorskog zakonika definirana je kao pravo prema kojem je vjerovnik ovlašten svoju tražbinu namiriti iz prodajne cijene broda ostvarene sudskom prodajom ili izvansudskom prodajom ili uzimanjem broda u posjed i iskorištavanjem broda. Ovdje je potrebno istaknuti kako je odredbom članka 209. Pomorskog zakonika propisano kako se na sva stvarna prava u pogledu broda i jahte na odgovarajući način primjenjuju odredbe Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima² (u daljnjem tekstu: ZVDSP) ako Pomorskim zakonom nije drugačije određeno. To znači da

---

¹ Pomorski zakonik (Narodne novine 181/04, 76/07, 146/08, 61/11, 56/13, 26/15). Premda Pomorski zakonik pojmovno govori samo o brodu, za potrebe ovoga rada koristi se i pojam pomorskog broda s obzirom na to da se radi o pojmu broda sukladno definiciji danoj u odredbi članka 5. Pomorskog zakonika. On definira brod na način da je brod, osim ratnog broda, plovni objekt namijenjen za plovidbu morem čija je duljina veća od 12 metara, a bruto tonaža veća od 15, ili je ovlašten prevoziti više od 12 putnika. Brod može biti putnički, teretni, tehnički plovni objekt, ribarski, javni ili znanstvenoistraživački.

² Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima (Narodne novine 91/96, 68/98, 137/99, 22/00, 73/00, 129/00, 114/01, 79/06, 141/06, 146/08, 38/09, 153/09, 143/12, 152/14).

se u pogledu Pomorskim zakonikom predviđenih stvarnih prava na brodu ili jahti podredno primjenjuju opći propisi o stvarnim pravima sadržani u ZVDSP-u.

Kako bi se dobio jasniji uvid u pojmovno uređenje tog instituta, potrebno ga je usporediti s općim institutom založnog prava na stvarima, odnosno s hipotekom na pokretninama, jer je brod nedvojbeno pokretna stvar.³ U tom smislu ZVDSP određuje u članku 297. stavku 1. kako je založno pravo ograničeno stvarno pravo na određenoj stvari (zalogu) koje ovlašćuje svojeg nositelja (založnoga vjerovnika) da određenu tražbinu, ne bude li mu o dospijeću ispunjena, namiri iz vrijednosti te stvari, ma čija ona bila, što je njezin svagdašnji vlasnik (založni dužnik) dužan trpjeti. S tim u svezi potrebno je znati da ZVDSP u članku 304. stavku 1. određuje kako je hipoteka dobrovoljno založno pravo koje se na stvari osniva bez predaje stvari vjerovniku u posjed i koje ga ne ovlašćuje da drži zalog u posjedu, dok u stavku 3. istog članka određuje kako je na pokretnim stvarima (a brod je pokretna stvar) i pravima koja se mogu steći jedino upisom u javni upisnik ili se bez upisa u takav upisnik ne smiju rabiti moguće osnovati hipoteku pod pretpostavkama i na način određen za to zakonom (registarsko založno pravo). U daljnjoj razradi namirenja založnog (hipotekarnog) vjerovnika kroz odredbe članka 336. i 337. ZVDSP-a određuje se kako založni (hipotekarni) vjerovnik svoje pravo na namirenje ostvaruje putem suda, a kada je riječ o pokretninama, to je ovlašten učiniti i izvansudskim putem.

Uspoređujući pojmovno uređenje založnog prava, odnosno hipoteke, određeno ZVDSP-om i ono uređeno Pomorskim zakonikom uočavamo kako je osobitost hipoteke na brodu to što je hipotekarni vjerovnik ovlašten namiriti svoju tražbinu uzimanjem broda u posjed i iskorištavanjem broda, a takvo pravo nema prema ZVDSP-u. Upravo navedena osobitost jest *differentia specifica* hipoteke na brodu u odnosu na hipoteku na pokretninama uređenu ZVDSP-om. Ta razlika dolazi do izražaja tek u stadiju namirenja hipotekom osigurane tražbine, o čemu će u nastavku biti više riječi.⁴

Ovlaštenje na namirenje tražbine uzimanjem broda u posjed i iskorištavanjem broda približava hipoteku na brodu angloameričkom institutu *mortgage*.⁵ No ne bezuvjetno, jer stavak 2. članka 219. Pomorskog zakonika sadrži odredbu dispozitivne naravi, koja ugovornim stranama daje pravo da ugovor o hipoteci i isključuje neke vjerovnike ovlasti iz stavka 1. članka 219. Pomorskog zakonika.⁶ Također je potrebno napomenuti kako hipoteka na brodu opterećuje brod čak i kada se promijeni vlasništvo nad brodom, osim u posebnim slučajevima određenima Pomorskim zakonikom.⁷ Jednako tako hipoteka na brodu osniva se bez predaje broda vjerovniku u posjed i ne ovlašćuje vjerovnika da drži

---

³ Odredbom članka 208. Pomorskog zakonika propisano je da su brod i brod u gradnji te jahta i jahta u gradnji pokretne stvari.

⁴ Više o stadiju namirenja hipotekom osigurane tražbine vidi *infra* t. 2.6.2.

⁵ Više o tome *infra* t. 2.8.1.

⁶ Tako su stranke ugovora o hipoteci ovlaštene ugovorom isključiti najviše dva od tri Pomorskim zakonikom predviđena načina namirenja hipotekom osigurane tražbine.

⁷ Primjerice prodajom broda u ovršnom ili stečajnom postupku.

brod u posjedu, ali samo do stadija namirenja, odnosno do trenutka dospijea vjerovnikove tražbine.⁸

Složenosti instituta hipoteke na brodu pridonosi i sama priroda broda kao pokretne stvari koja je u permanentnom pokretu i često u zemljama različitih pravnih uređenja. Upravo je zbog toga zakonodavac u članku 219. stavku 3. Pomorskog zakonika anticipirao možebitne probleme i zlouporabe kada se namirenje hipotekom na brodu osigurane tražbine provodi u inozemstvu, uz primjenu postupovnih odredaba stranog prava koje ne poznaje sudsku prodaju. U tom je slučaju vjerovnik ovlašten namiriti se iz prodajne cijene broda ostvarene nadmetanjem na javnoj dražbi.⁹

Potrebno je upozoriti na to da se odredbe Pomorskog zakonika o hipoteci na brodu primjenjuju i na hipoteku na brodu u gradnji koji je upisan u upisnik brodova u gradnji te na jahte upisane u upisnik jahti, odnosno jahte u gradnji upisane u upisnik jahti u gradnji, kako je to propisano odredbom članka 235. Pomorskog zakonika.¹⁰ Navedeno je razumljivo s obzirom na to da je brod pokretna stvar koja se upisuje u upisnik brodova, a hipoteka je u tom slučaju ograničeno stvarno pravo koje se upisuje u takav upisnik (regstarsko založno pravo), pa ne bi mogla nastati bez upisa u takav upisnik. Iznimka se odnosi na prisilnu sudsku prodaju broda koji nije upisan u upisnik brodova kada se hipoteka osniva pljenidbenim popisom, o čemu će biti riječi u nastavku.

Premda pojam hipoteke na brodu onako kako je definiran Pomorskim zakonikom ne govori o dospelosti tražbine kao uvjetu pristupanja namirenju tražbine osigurane hipotekom, to slijedi iz logike same stvari i esencije samog pojma hipoteke, a posebice kad se ima na umu odgovarajuća primjena ZVDSP-a, koji ne izostavlja iz pojma založnog prava, pa tako i pojma hipoteke, dospelost tražbine vjerovnika kao uvjet namirenja iz vrijednosti

---

⁸ Upozorava se na stajalište sudske prakse iskazano u Presudi i rješenju Visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske, broj Pž-4107/03-4 od 23. 8. 2006., gdje se iznosi sljedeće: „Ovaj sud naime prihvaća stav prvostupanijskog suda da predmetna hipoteka na brodu nije zapreka za normalno i redovno korištenje broda, kako u unutarnjim morskim vodama i teritorijalnom moru RH tako i izvan teritorijalnog mora...”

⁹ Dakle u situaciji kada se ima primijeniti materijalno pravo Republike Hrvatske, ali se postupak namirenja vodi pred stranim sudovima čija zakonodavstva ne poznaju sudsku prodaju broda, Pomorski zakonik rješava tu možebitnu prazninu određujući da je namirenje moguće iz prodajne cijene broda ostvarene na javnoj dražbi. Ne treba posebno naglašavati da se navedenom odredbom sprječavaju i eventualne zlouporabe od strane dužnika.

¹⁰ Odredbom članka 209. stavka 4. Pomorskog zakonika određeno je da se na sva stvarna prava u pogledu broda i jahte na odgovarajući način primjenjuju odredbe ZVDSP-a. Iz navedene formulacije može se zaključiti kako se navedeno ne odnosi na brod u gradnji i jahtu u gradnji koji su upisani u odgovarajuće upisnike. Tom tumačenju pridonosi i članak 216. Pomorskog zakonika, kojim se određuje primjena članaka 213., 214. i 215. Pomorskog zakonika na brodove u gradnji i jahte u gradnji od trenutka njihova upisa u upisnik brodova u gradnji, odnosno upisnik jahti u gradnji, a da se nigdje ne navodi kako se na njih primjenjuje odredba članka 209. stavka 4. Pomorskog zakonika. Ipak mišljenje je autora kako bi se svrhovitim tumačenjem navedene odredbe njezin doseg mogao proširiti i na brod u gradnji te jahtu u gradnji od trenutka upisa u upisnik brodova u gradnji, odnosno jahti u gradnji, to više što je odredbom članka 235. Pomorskog zakonika propisano da se odredbe o hipoteci na brodu primjenjuju i na hipoteku na brodu u gradnji koji je upisan u upisnik brodova u gradnji te na jahte upisane u upisnik jahti, odnosno na jahte u gradnji upisane u upisnik jahti u gradnji.

hipotekom osigurane stvari.¹¹ Slijedom prethodno navedenog može se zaključiti kako pojmovno uređenje hipoteke na brodu ne odstupa od općeg, odnosno stvarnopravnog pojma hipoteke na stvarima, konkretno pokretnim stvarima, uz neke osobitosti svojstvene brodu kao pokretnoj stvari *sui generis*.

2.2. Razvoj i međunarodno pravno uređenje

Potreba za osiguranjem kredita, o čemu je bilo riječi u uvodnom dijelu ovog rada, uzrokovala je potrebu za reguliranjem materije hipoteke na brodu. Rad na uvođenju tog instituta u hrvatsko pomorsko pravo započeo je s Osnovom pomorskog zakonika iz 1909. godine, koji je izradio prof. Nagy za ugarsko ministarstvo pravosuđa. Njegovo donošenje i provođenje sprječava Prvi svjetski rat.¹² Premda navedena Osnova nije stupila na snagu, njezina su rješenja u pogledu hipoteke prihvaćena Uredbom sa zakonskom snagom o stvarnim pravima na brodu i pomorskim privilegijima, donesenom 1939. godine. Za njezinu su provedbu donesene tri prateće uredbe: o upisima stvarnih prava na brodu, o ustrojstvu upisnika brodova i o izvršenju, osiguranju i privremenim naredbama na brodu.¹³

Rješenja predviđena spomenutom Uredbom preslikana su u Zakon o pomorskoj i unutrašnjoj plovidbi, donesen 1978. godine, koji se primjenjivao u Hrvatskoj kao državi sastavnici tadašnje Jugoslavije na temelju Zakona o preuzimanju saveznih zakona u oblastima pomorske i unutarnje plovidbe. Potrebno je samo istaknuti da je tim Zakonom hipoteka uređena pod nazivom ugovorno založno pravo, što terminološki nije bilo sasvim ispravno. Međutim tadašnji zakonodavac odlučio se za termin ugovornog založnog prava stavljajući politički kontekst ispred stručnog, a držeći termin hipoteke neprihvatljivim s aspekta društvenog vlasništva nad brodovima.

Pravna regulativa u pogledu hipoteke na brodu normirana navedenim Zakonom o pomorskoj i unutrašnjoj plovidbi važila je sve do 1994. godine, kada je donesen Pomorski zakonik, koji uvodi međunarodno prihvaćeni pojam hipoteke na brodu umjesto ugovornog založnog prava i time upućuje na osnovnu bit založnog prava na brodu (hipoteke), a to je da se radi o zalogu bez predaje broda kao predmeta zaloga u posjed vjerovnika. Na kraju krajeva, pojam hipoteke širi je od pojma ugovornog založnog prava jer hipoteka može biti ugovorna, ali i sudska. No o navedenoj će distinkciji biti više riječi u nastavku ovog rada.¹⁴ Deset godina nakon donošenja spomenutog Zakonika donesen je 2004. godine novi Pomorski zakonik, koji je uz izmjene i dopune trenutačno na snazi u

---

¹¹ Dovođenje u opasnost ili smanjenje vrijednosti broda omogućuje vjerovniku da zahtijeva namirenje hipotekom osigurane tražbine i prije dospijeća tražbine.

¹² Hlača, Vinko, *Hipoteka na brodu u hrvatskom pomorskom pravu*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, 27 (2006), 2, str. 850.

¹³ *Ibid.*

¹⁴ Više o ugovornoj i sudskoj hipoteci kao temeljima osnivanja hipoteke vidi *infra* t. 2.5.

Republici Hrvatskoj i čije odredbe u pogledu hipoteke na pomorskom brodu čine okosnicu ovog rada.

Što se tiče međunarodnog pravnog reguliranja instituta hipoteke na pomorskom brodu, do sada su donesene tri konvencije koje uređuju navedenu materiju. Najstarija je Međunarodna konvencija o izjednačenju nekih pravila o pomorskim privilegijima i hipotekama, donesena 1926. godine,¹⁵ koja ne obvezuje Republiku Hrvatsku, ali čija su rješenja prihvaćena spomenutom Uredbom iz 1939. godine.¹⁶ Nakon toga donesena je 1967. godine Međunarodna konvencija o izjednačenju nekih pravila o pomorskim privilegijima i hipotekama, koja nije nikada stupila na snagu jer je izostao predviđeni broj ratifikacija za njezino stupanje na snagu. S obzirom na neuspjeh navedene konvencije donesena je 1993. godine nova Međunarodna konvencija o pomorskim privilegijima i hipotekama,¹⁷ koja je stupila na snagu, ali kojom Republika Hrvatska, baš kao ni prethodnim dvjema, nije vezana te one ne predstavljaju dio njezina pozitivnopravnog uređenja. Međutim potrebno je naglasiti kako su neke odredbe o hipoteci normirane Konvencijama iz 1923. godine i 1967. godine prihvaćene poslije u spomenutom Zakonu o pomorskoj i unutrašnjoj plovidbi iz 1978. godine. Dakle spomenute Međunarodne konvencije nisu dio hrvatskog pozitivnog prava, bez obzira na to što su pojedina njihova rješenja služila kao „uzor“ kreiranju naših zakonskih odredaba.¹⁸

---

¹⁵ Međunarodna konvencija o izjednačenju nekih pravila o hipotekama i privilegijima izglasovana je 10. travnja 1926. godine, a stupila je na snagu 2. lipnja 1931. godine. Konvencija obvezuje Alžir, Argentinu, Belgiju, Brazil, Kubu, Estoniju, Francusku, Haiti, Mađarsku, Iran, Italiju, Libanon, Luksemburg, Madagaskar, Monako, Poljsku, Portugal, Rumunjsku, Španjolsku, Švicarsku, Siriju, Tursku, Urugvaj i Zair. Izvor: <http://www.comitemaritime.org/Uploads/pdf/CMI-SRMC.pdf>, posjećeno dana 15. 10. 2016.

¹⁶ *Ibid.*

¹⁷ Međunarodna konvencija o pomorskim privilegijima i hipotekama izglasovana je u Ženevi 6. svibnja 1993. godine, a na snagu je stupila 5. rujna 2003. godine. Konvencija obvezuje Albaniju, Benin, Brazil, Kinu, Kongo, Dansku, Ekvador, Estoniju, Finsku, Njemačku, Gvineju, Litvu, Monako, Maroko, Nigeriju, Norvešku, Paragvaj, Peru, Rusiju, Srbiju, Španjolsku, Sveti Kristofor i Nevis, Sveti Vincent i Grenadini, Švedsku, Siriju, Tunis, Ukrajinu i Vanuatu. Izvor: https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XI-D-4&chapter=11&clang=_en, stranica posjećena dana 15. 10. 2016.

¹⁸ Marin, Jasenko, *Novo pravno uređenje hipoteke na brodu*, Zbornik radova Savjetovanja Pomorski zakonik Republike Hrvatske, Rijeka, (2005), str. 66.

2.3. Predmet hipoteke

Hipoteka ne obuhvaća samo i jedino brod opterećen njome. Naime osim broda¹⁹ hipoteka se prostire i na, odnosno opterećuje i:

1) Pripadak²⁰ broda, ali ne bezuvjetno. Naime hipoteka se ne prostire na onaj pripadak za koji je u upisniku brodova zabilježeno uz pristanak vlasnika broda da je vlasništvo druge fizičke ili pravne osobe različite od samog vlasnika.

2) Uzgrednosti broda, a to su: a) tražbine po osnovi naknade štete za još nepopravljena materijalna oštećenja koja je brod pretrpio i b) tražbine po osnovi zajedničke havarije ako se one odnose na još nepopravljena materijalna oštećenja broda. Naime institut uzgrednosti broda razvio se kako bi se zaštitili hipotekarni vjerovnici te obuhvaća novčanu naknadu za materijalna oštećenja na brodu u odnosu na koji se prostire hipoteka. To vrijedi samo ako materijalna oštećenja nisu popravljena. Dakle *ratio* odredbe jest zaštita interesa hipotekarnog vjerovnika, jer u slučaju popravaka materijalnih oštećenja brod opet ima punu funkciju, a time i hipotekarni vjerovnik sigurnost da će se moći namiriti njegovo hipotekom osigurano potraživanje.

3) Naknada iz osiguranja broda koja pripada vlasniku broda. To vrijedi uvjetno s obzirom na to da se ugovorom o hipoteci može isključiti prostiranje hipoteke na naknadu iz osiguranja broda. Dakle i ovdje bi cilj trebala biti zaštita interesa vjerovnika čije je potraživanje osigurano hipotekom na brodu. S tim u svezi potrebno je upozoriti na to da je odredbom članka 231. stavka 2. Pomorskog zakonika propisano da hipoteka na naknadu iz osiguranja prestaje ako osiguratelj isplati naknadu prije nego što ga hipotekarni vjerovnik obavijesti o postojanju hipoteke na brodu. Pojednostavnjeno gledano, hipotekarni vjerovnik stječe pravo na naknadu iz osiguranja u trenutku kada je obavijestio osiguratelja o postojanju hipoteke na brodu.²¹ Također odredbom članka 231.

---

¹⁹ Hipoteka na brodu prostire se na brod kao cjelinu, pa je u slučaju da je brod u suvlasništvu za opterećenje broda hipotekom potreban pristanak svih suvlasnika. Odredbom članka 238. Pomorskog zakonika propisano je da se hipoteka na brodu može za istu tražbinu upisati nepodijeljeno na dva ili više brodova ili brodova u gradnji ili na dvije ili više hipotekarnih tražbina (zajednička hipoteka) te da je u tom slučaju vjerovnik ovlašten tražiti namirenje cijele tražbine iz svakoga pojedinog broda na kojem postoji hipoteka.

²⁰ Odredbom članka 217. stavcima 1. i 2. propisano je kako pripadak broda jesu sve stvari koje po svojoj namjeni trajno služe njegovoj uporabi i kad su privremeno od njega odvojene te one stvari koje su upisane u brodski inventar.

²¹ Na prvi pogled može se činiti da navedene odredbe otvaraju put mogućim zloupotrebama. Primjerice brod pretrpi takva oštećenja koja su pokrivena policom od strane osiguravajućeg društva te osiguravajuće društvo u dogovoru s vlasnikom odmah isplati osigurninu, a da hipotekarni vjerovnik nije stigao obavijestiti osiguravajuće društvo o hipoteci na brodu. U tom slučaju hipotekarni vjerovnik neće imati pravo na naknadu iz osiguranja jer je hipoteka, odnosno založno pravo na naknadu, prestala pa se dovodi u pitanje mogućnost namirenja njegove hipotekom na brodu osigurane tražbine. Naime hipoteka za cilj ima ponajprije zaštititi interes vjerovnika te njezina registarska priroda jest takva da se o njoj svatko može na brz i efikasan način informirati, pa nema opravdanja da hipotekarni vjerovnik naknadno obavlja registarsku funkciju i posebno obavještava osiguratelja o postojanju hipoteke na brodu da bi ostvario pravo na naknadu iz osiguranja. Međutim potrebno je naglasiti da se u praksi navedena pitanja ne postavljaju budući da je najčešće uvjet davanja kredita i zasnivanja hipoteke postojanje ili ugovaranje adekvatnog osiguranja te s tim u svezi obaviještenost osiguratelja o zasnivanju hipoteke, pa se osiguratelj ne bi mogao opravdati da nije znao za hipoteku na brodu.

stavka 3. Pomorskog zakonika propisano je da osiguratelj ne smije isplatiti osiguraniku naknadu iz osiguranja bez pristanka hipotekarnog vjerovnika ako je osiguratelj bio obaviješten o hipoteci na naknadu iz osiguranja.²²

4) Troškovi i kamate. Naime hipoteka se prostire i na troškove upisa hipoteke, parničnog i ovršnog postupka. Navedeno je propisano odredbom članka 232. stavka 1. Pomorskog zakonika, čime se razrješava situacija kada u ugovoru o hipoteci nije navedeno da se hipoteka prostire i na troškove upisa hipoteke u upisnik brodova, troškove parničnog i ovršnog postupka. Što se tiče kamate, odredbom članka 232. stavka 2. Pomorskog zakonika propisano je da trogodišnji zaostaci kamata koji vjerovniku pripadaju na temelju ugovora ili zakona imaju podjednako prvenstvo kao i glavnica. Međutim nema prepreke da stranke ugovora o hipoteci ugovore da se hipoteka ne prostire na troškove, odnosno ugovorne i/ili zakonske kamate.

5) Civilni plodovi. Hipoteka se ne prostire na vozarinu, prevozninu, tegljarinu, zakupninu i nagrade za obavljeno spašavanje na moru (civilni plodovi). Međutim ugovorom se može ugovoriti prostiranje hipoteke i na civilne plodove. Smisao navedenog logičan je i životan. Naime hipotekarnom se dužniku ostavljaju „slobodni“ prihodi dobiveni iskorištavanjem broda kako bi dužnik njime mogao obavljati pomorsku djelatnost te na taj način otplaćivati dug zbog kojeg je hipotekom opteretio brod.²³

2.4. Upis hipoteke

S obzirom na to da je predmet ovog rada ponajprije materijalnopravno uređenje hipoteke na brodu, u nastavku će samo ukratko, za potrebe ovog rada, biti riječi o upisu hipoteke u upisnik brodova.²⁴

Prethodno je rečeno kako je hipoteka na brodu registarsko založno pravo, i to stoga što se ona može steći, prenijeti, ograničiti i ukinuti jedino upisom u odgovarajući upisnik, a taj upisnik jest upisnik brodova.²⁵ Dakle bez upisa u upisnik brodova (registar) hipoteka

---

²² Navedena je odredba pomalo zbunjujuća jer se u njoj govori o obavijesti o hipoteci na naknadu iz osiguranja, a da se u prethodnom stavku istog članka govori o obavijesti o hipoteci na brodu. Kada bi ovdje umjesto obavijesti o hipoteci na naknadu iz osiguranja stajala obavijest o hipoteci na brodu, kontekst bi bio potpuno drugačiji te bi se navedena norma mogla tumačiti na štetu osiguratelja, jer se o hipoteci na brodu mogu obavijestiti uvidom u upisnik brodova, a vjerojatno su o njoj već i obaviješteni iz dokumentacije koju posjeduju o osiguranom brodu, dok se o hipoteci na naknadu iz osiguranja mogu obavijestiti tek kada ih o tome, odnosno o hipoteci na brodu, obavijesti vjerovnik. Dakle i u ovom se slučaju odstupilo od smisla i cilja hipoteke kao registarskog založnog prava. Smatramo da bi navedene zakonske odredbe u određenoj mjeri trebalo doraditi na način da se očuva njihov cilj, ali da se ne odstupi od smisla i učinaka hipoteke kao registarskog založnog prava.

²³ Marin, Jasenko, *Pravno uređenje hipoteke na brodu u Republici Hrvatskoj*, Poredbeno pomorsko pravo - Comparative Maritime Law, 44 (2005), br. 159, str. 31.

²⁴ Relevantne odredbe koje se tiču upisa te postupka upisa u upisnike brodova sadržane su u odredbama članka 253. do 384. Pomorskog zakonika.

²⁵ Odredbom članka 214. stavka 1. Pomorskog zakonika propisano je da se pravo vlasništva i druga stvarna prava na brodu, jahti ili brodici mogu steći, prenijeti, ograničiti i ukinuti jedino upisom u odgovarajući upisnik ili očevidnik. Stavkom 3. istog članka propisano je da pravni učinak upisa prava vlasništva i drugih

na brodu ne može se steći, prenijeti, ograničiti ili ukinuti, što hipoteci kao stvarnom pravu daje obilježje registarskog založnog prava.

Provođenje upisa u upisnik brodova stavljeno je Pomorskim zakonikom u nadležnost lučke kapetanije, koja upise obavlja na temelju rješenja koje donese. To se međutim ne čini bezuvjetno, s obzirom na to da je Pomorskim zakonikom određeno da navedeno vrijedi u slučaju da upisi u upisnik brodova nisu Pomorskim zakonikom stavljani u nadležnost suda.²⁶ Prijedlog za upis hipoteke može podnijeti hipotekarni vjerovnik, a ako on to ne zatraži, tada upis hipoteke može zatražiti i jamac u korist hipotekarnog vjerovnika.²⁷ Prijedlog za upis hipoteke podnosi se protiv upisanog vlasnika broda u trenutku podnošenja prijedloga za upis te takav prijedlog treba podnijeti lučkoj kapetaniji koja vodi upisnik brodova. U njemu treba provesti upis hipoteke, jer je za prvenstveni red mjerodavno vrijeme kada je prijedlog upisa stigao upravo navedenoj lučkoj kapetaniji.

Hipoteka na brodu, za razliku od hipoteke engleskog prava, ne može se upisati na udio u brodu s obzirom na cjelinu ako je vlasnik jedna osoba niti na udio jednog vlasnika u slučaju kad je brod u suvlasništvu. U slučaju da je brod u suvlasništvu, za upis hipoteke na brodu potreban je pristanak svih suvlasnika.²⁸ Što se tiče sadržaja upisa hipoteke, on je propisan odredbom članka 260. Pomorskog zakonika, gdje je određeno da upis hipoteke mora sadržavati najmanje: 1) novčanu svotu tražbine koja se osigurava hipotekom, 2) visinu kamata ako se uz tražbinu moraju platiti, 3) tvrtku, odnosno naziv i sjedište, odnosno osobno ime i prebivalište hipotekarnog vjerovnika. Dakle riječ je o minimalnom sadržaju upisa koji se upisuje u upisnik brodova, a ne, kako to zaključuju neki, o sadržaju isprave na temelju koje se upisuje hipoteka na brodu.²⁹ Što se tiče valute, potrebno je upozoriti na to da se hipoteka na brodu može upisati u domaćoj ili stranoj valuti. Premda

---

stvarnih prava na brodu, jahti ili brodici u odnosu prema drugim upisima ovisi o redu prvenstva koji taj upis ima prema članku 266. Pomorskog zakonika, a kojim je propisano kako je za prvenstveni red upisa mjerodavno vrijeme kad je prijedlog upisa stigao lučkoj kapetaniji koja vodi upisnik brodova u koji se obavlja upis.

²⁶ Tako se na primjer osnivanje prisilne sudske hipoteke na brodovima upisanima u upisnik brodova obavlja na temelju rješenja suda kojim se dopušta osnivanje hipoteke. Također u postupku ovrhe sud donosi rješenja u pogledu broda koji je predmet ovrhe. Samo provođenje i postupak upisivanja u upisnik brodova, pa tako i upisivanje hipoteke na brodu, provodi se prema odredbama Zakona o općem upravnom postupku, iz čega slijedi da je sam postupak upisa hipoteke na brodu zapravo upravni postupak.

²⁷ Svrha je u tome da se zaštite interesi jamca u slučaju kada hipotekarni vjerovnik ne zatraži upis hipoteke, pa hipoteka i ne nastane, zbog čega je teret osiguranja navedene obveze isključivo na jamcu, koji je jamstvom obvezu dužnika prema vjerovniku osobno pojačao. Naravno da je interes jamca da se vjerovnik ponajprije namiri iz vrijednosti hipoteke. Navedenim se sprječavaju i eventualne zlouporabe od strane dužnika prema jamcu.

²⁸ Različito vrijedi kod upisa nadhipoteke ili upisa prijenosa tražbine osigurane hipotekom, kada su dopušteni upisi u pogledu cijele tražbine ili njezina dijela određenog razmjerno ili brojčano. Ovdje je potrebno uočiti da se radi o dijelu tražbine kao prava, a ne o dijelu broda kao pokretne stvari.

²⁹ Tako Vinko Hlača, *op. cit.* (bilj. 12), str. 866, smatra da je navedenom odredbom zapravo određen sadržaj isprave na temelju koje se upisuje hipoteka. Ipak, smatramo da je sadržaj isprave na temelju koje se upisuje hipoteka, a to je najčešće ugovor o hipoteci, širi te da pored navedenog, što je nužno za provedbu upisa hipoteke u registru brodova, mora još sadržavati oznaku hipotekarnog dužnika, odnosno vlasnika broda, njegov ovjeren potpis, izjavu dužnika kojom dopušta upis (uknjižbu) hipoteke kao tereta broda, oznake broda koji se opterećuje hipotekom, naznaku dospijea tražbine hipotekarnog vjerovnika, datum i mjesto sklapanja ugovora, pravnu osnovu zasnivanja hipoteke.

je službena hrvatska valuta hrvatska kuna, zakonodavac je imao u vidu prirodu pomorske djelatnosti i dugoročnog zaduživanja u njoj te je, nastojeći olakšati obavljanje navedene djelatnosti i dobivanje kredita, omogućio upis hipotekom osigurane tražbine i u stranoj valuti, odnosno omogućio je da se hipotekarni vjerovnik može namiriti i u stranoj valuti.

Također potrebno je reći da se uknjižba hipoteke može dopustiti samo na temelju javnih isprava ili privatnih isprava (npr. ugovora o hipoteci) na kojima je potpise osoba čije pravo vlasništva na brodu treba hipotekom ograničiti i opteretiti ovjerilo tijelo nadležno za ovjeravanje potpisa.³⁰ Iznimno je važno imati na umu da će se, u slučaju da hipotekarni vjerovnik preuzme posjed broda i njegovo iskorištavanje, upisati u upisniku brodova kao brodar broda. Riječ je o deklaratornom upisu jer ovlaštenik hipoteke u tom slučaju stječe svojstvo brodara temeljem Pomorskog zakonika samim uzimanjem broda u posjed, a ne tek upisom u upisniku brodova. I na kraju, potrebno je podcrtati kako je upis hipoteke u upisnik brodova po vrsti upisa uknjižba, a to znači bezuvjetan upis, odnosno takav upis kojim se ograničava pravo vlasništva hipotekarnog dužnika na njegovu brodu bez posebnog opravdanja. Međutim prijedlog za upis, odnosno uknjižbu hipoteke u sebi sadrži prešutno i prijedlog za predbilježbu ako podnositelj prijedloga to nije izričito u prijedlogu isključio.³¹

Sumirajući navedeno, možemo zaključiti kako je, osim vlasništva hipotekarnog dužnika na brodu i valjanog pravnog temelja (pravnog posla – hipotekarnog ugovora ili odluke suda), upis hipoteke treća pretpostavka za stjecanje hipoteke.³² Dakle uz *titulus* (pravni posao ili sudsku odluku), potreban je i *modus* stjecanja hipoteke, a to je upis u upisnik brodova. Radi se o konstitutivnom upisu hipoteke u upisnik brodova, od kojeg pravni učinci osnivanja hipoteka nastupaju prema svima.³³

---

³⁰ Što se tiče ugovora o hipoteci, on mora sadržavati točna imena, odnosno nazive sudionika ugovora, mjesto sastavljanja i datum sastavljanja ugovora, pravnu osnovu zasnivanja hipoteke, točnu oznaku broda te oznaku da se radi o hipoteci, uz minimalan sadržaj iz članka 260. Pomorskog zakonika, izričitu izjavu hipotekarnog dužnika, odnosno vlasnika broda da dopušta uknjižbu. Na kraju, ugovor ne smije imati vidljivih nedostataka te listovi moraju biti ušiveni tako da se ne smiju razdvojiti.

³¹ Navedeno je propisano odredbom članka 277. stavka 1. Pomorskog zakonika. Predbilježbom se hipoteka osniva uvjetno, i to uz uvjet da bude naknadno opravdana, i to samo ako podnesena isprava (ugovor) udovoljava općim uvjetima za upis, ali ne udovoljava posebnim uvjetima za uknjižbu propisanim odredbama članaka 316. do 318. Pomorskog zakonika. Primjerice ugovor o hipoteci ne sadrži izričitu izjavu vlasnika broda da dopušta uknjižbu hipoteke. Prvenstveni se red određuje od trenutka predbilježbe hipoteke, pa je u tome i smisao ove odredbe. Međutim nema prepreka da se navedena ovlast isključi već u samom ugovoru o hipoteci.

³² Marin, Jasenko, *op. cit.* (bilj. 23), str. 11.

³³ *Ibid.*

2.5. Temelj osnivanja hipoteke na brodu

Prethodno je rečeno kako hipoteka nastaje uknjižbom hipoteke u upisniku brodova. Međutim postavlja se pitanje na temelju čega se određuje ta uknjižba, odnosno što je pravna osnova za stjecanje hipoteke na brodu. Ovisno o tome što je pravna osnova stjecanja hipoteke, govorimo o ugovornoj ili pak o sudskoj hipoteci.³⁴

2.5.1. Ugovorna hipoteka

Ugovorom o hipoteci obvezuje se hipotekarni dužnik ili netko treći (zalagodavac) da će, u svrhu osnivanja hipoteke na brodu radi osiguranja određene tražbine, dopustiti da vjerovnik upiše tu hipoteku u upisnik brodova. Ujedno se hipotekarni vjerovnik obvezuje da će učiniti sve što je potrebno da se, po prestanku tražbine, hipoteka na brodu izbriše iz upisnika brodova.³⁵ Riječ je o formalnom ugovoru za čiju se valjanost, odnosno pravni učinak, traži pisani oblik.³⁶ No ovdje treba razlikovati dva tipa ovog ugovora.

Prvi je onaj koji ne predstavlja ovršnu ispravu i na osnovi kojega se ne može neposredno provesti ovrha, nego je najprije potrebno osigurati presudu u parničnom postupku, a nakon toga na temelju te presude predložiti i provesti ovrhu radi namirenja hipotekom na brodu osigurane tražbine. Na takvu se ugovoru javnobilježnički ovjerava samo potpis vlasnika broda kao založnog (hipotekarnog) dužnika te uz druge prethodno navedene bitne elemente sadrži još i bezuvjetno ovlaštenje hipotekarnog dužnika da hipotekarni vjerovnik zatraži i postigne uknjižbu hipoteke na njegovu brodu.³⁷

Drugi je onaj koji predstavlja ovršnu ispravu na osnovi koje se može neposredno provesti ovrha odmah nakon dospjelosti tražbine osigurane hipotekom. Međutim u tom drugom slučaju zakonodavac je izašao u susret vjerovniku propisujući odredbom članka 220. stavka 2. Pomorskog zakonika kako je ugovor o hipoteci u kojem je potpis dužnika javno ovjeren i sadrži izjavu dužnika da vjerovnik može neposredno na temelju ugovora zatražiti upis hipoteke u upisnik brodova (*clausula intabulandi*), kao i izjavu dužnika da je suglasan da se na temelju tog ugovora na brodu na kojemu je zasnovana hipoteka može

---

³⁴ Odredbom članka 220. Pomorskog zakonika propisano je kako hipoteka na brodu može nastati ugovorom (ugovorna hipoteka) ili sudskom odlukom (prisilna sudska hipoteka). Stajalište je ovog autora kako je navedena norma pomalo nespretno napisana jer hipoteka ne nastaje ugovorom ni sudskom odlukom, nego tek uknjižbom u upisniku brodova, što je u skladu s njezinom prirodom kao registarskog založnog prava. Očiti je smisao navedene odredbe taj da hipoteka na brodu može nastati na osnovi ugovora ili sudske odluke (nakon što se oni provedu u upisniku brodova), ali ne i samim ugovorom, odnosno sudskom odlukom.

³⁵ Marin, Jasenko, *op. cit.* (bilj. 23), str. 32.

³⁶ Navedeno proizlazi iz odredbe članka 213. Pomorskog zakonika, u kojem se kaže da, kada se pravo vlasništva i druga stvarna prava (hipoteka jest stvarno pravo) na brodu ili jahti stječu na temelju pravnog posla (ugovor jest pravni posao), za valjanost pravnog posla potreban je pisani oblik, te da pravni posao koji nije sklopljen u pisanom obliku nema pravni učinak. Međutim i bez obzira na navedenu odredbu pisani oblik kao uvjet valjanosti proizlazi i iz same naravi hipoteke kao registarskog prava, koja ne može nastati bez upisa u upisnik brodova, za koji je pretpostavka pisana forma ugovora.

³⁷ Navedeno proizlazi iz odredbe članaka 316. do 318. u svezi s odredbom članka 280. Pomorskog zakonika.

radi tražbine utvrđene tim ugovorom nakon dospelosti tražbine provesti neposredna ovrha (*clausula exequendi*), ovršna isprava.³⁸

Što se tiče sadržaja ugovora o hipoteci na brodu, treba istaknuti da on mora sadržavati točna imena, odnosno nazive hipotekarnog dužnika i vjerovnika, mjesto sastavljanja i datum sastavljanja ugovora, pravnu osnovu zasnivanja hipoteke, točnu oznaku broda te oznaku da se radi o hipoteci, novčanu svotu tražbine koja se osigurava hipotekom, visinu kamata, ako se uz tražbinu moraju platiti, izričitu izjavu hipotekarnog dužnika, odnosno vlasnika broda da dopušta uknjižbu. Također ugovor ne smije imati vidljivih nedostataka te listovi moraju biti ušiveni tako da se ne smiju razdvojiti. Samo će se na temelju takva ugovora moći predložiti i osnovati hipoteka na brodu. Naravno, a imajući u vidu prethodno navedeno, ugovor može i najčešće će sadržavati izjavu dužnika da je suglasan da se na temelju tog ugovora na brodu na kojemu je zasnovana hipoteka može radi tražbine utvrđene tim ugovorom nakon dospelosti tražbine provesti neposredna ovrha.

I na kraju potrebno je istaknuti da ugovor o hipoteci na brodu može sadržavati sporazum stranaka o vrijednosti broda te o najnižoj prodajnoj cijeni proda, čime stranke ugovora o hipoteci unaprijed određuju vrijednost broda izbjegavajući eventualna vještačenja vrijednosti broda i prijepore vezane za vrijednost broda, što uvelike olakšava eventualni kasniji ovršni postupak

2.5.2. Sudska hipoteka

Onu hipoteku čiji je temelj sudska odluka Pomorski zakonik naziva prisilnom sudskom hipotekom, iako je moguća i dopuštena i dobrovoljna sudska hipoteka, pa se zakonski pojam sudske hipoteke čini užim, jer se pogrešno može zaključiti kako dobrovoljna sudska hipoteka nije moguća i dopuštena. Upravo suprotno. Imajući u vidu navedeno, za potrebe ovog rada sudska hipoteka (koju Pomorski zakonik naziva užim pojmom prisilne sudske hipoteke) bit će raščlanjena na dobrovoljnu i prisilnu sudsku hipoteku. Kada se govori o prisilnoj sudskoj hipoteci, potrebno je razlikovati osnivanje sudske hipoteke uknjižbom, odnosno pljenidbenim popisom, od prethodne mjere predbilježbom sudske hipoteke.

2.5.2.1. Dobrovoljna sudska hipoteka

Naime dobrovoljna sudska hipoteka za temelj ima sporazum stranaka pred sudom i kao takva nije izričekom spomenuta u Pomorskom zakoniku. Međutim odredbom članka 848. stavka 1. Pomorskog zakonika propisano je da je za odlučivanje o prijedlogu za osiguranje

---

³⁸ Naizgled se može postaviti pitanje u čemu je to zakonodavac izašao u susret vjerovniku kada je vjerovnik uvijek mogao solemnizacijom kod javnog bilježnika postići to da ugovor o hipoteci ima učinak ovršne isprave. Odgovor je u tome da od stupanja na snagu Pomorskog zakonika to više nije nužno. Naime dovoljno je da samo bude ovjeren potpis hipotekarnog dužnika i da sadrži navedene izjave i on će biti ovršna isprava temeljem koje se može neposredno predložiti ovrha na brodu. Time je pričinjena znatna ušteda imajući u vidu troškove javnobilježničke solemnizacije koji su vezani za vrijednost tražbine koja se hipotekom osigurava, a što, kada se govori o hipotekama na brodovima, nije zanemarivo.

novčane tražbine zasnivanjem sudske hipoteke na brodu ili brodu u gradnji na temelju sporazuma stranaka mjesno nadležan sud na čijem se području nalazi upisnik broda u koji je brod upisan, odnosno upisnik broda u gradnji u koji je brod u gradnji upisan. Tumačenjem navedene odredbe slijedi kako je mogućnost takve dobrovoljne sudske hipoteke moguća i predviđena Pomorskim zakonikom, uz uvjet da se radi o osiguranju novčane tražbine.³⁹

Pravni temelj za osnivanje sudske hipoteke na brodu na temelju sporazuma stranaka jest sporazum sklopljen pred sudom u obliku sudskog zapisnika kojim se utvrđuje volja stranaka da se radi osiguranja tražbine zasnuje hipoteka na brodu. Takav sudski zapisnik s potpisima stranaka ima snagu sudske nagodbe i ovršna je isprava na temelju koje sud donosi odluku, odnosno rješenje o određivanju osiguranja uknjižbom hipoteke na brodu.⁴⁰

Međutim potrebno je uočiti kako se to sredstvo osiguranja zapravo provodi u tri etape. Prvo se sklapa sporazum u formi sudskog zapisnika, nakon toga, odnosno nakon dospijea novčane tražbine podnosi se prijedlog sudu za donošenje rješenje o osiguranju uknjižbom hipoteke na brodu temeljem navedenog sporazuma, a nakon što sud udovolji navedenom prijedlogu i donese spomenuto rješenje, on dostavlja rješenje sa sudskim spisom nadležnoj lučkoj kapetaniji radi uknjižbe hipoteke na brodu.

2.5.2.2. Prisilna sudska hipoteka uknjižbom

Odredbom članka 932. Pomorskog zakonika propisano je da predlagatelj osiguranja na osnovi ovršne isprave kojom je utvrđena novčana tražbina ima pravo tražiti osiguranje te tražbine zasnivanjem prisilne sudske hipoteke na brodu protivnika osiguranja.⁴¹ Iz navedene definicije očito je kako mora biti riječ o novčanoj tražbini utvrđenoj ovršnom ispravom, na osnovi koje se podnosi prijedlog sudu radi donošenja rješenja osiguranjem tražbine zasnivanjem hipoteke na brodu. Ako sud udovolji prijedlogu, dostavlja rješenje sa sudskim spisom nadležnoj lučkoj kapetaniji kojim se nalaže uknjižba hipoteke na brodu, a koja onda provodi upis uknjižbe hipoteke na brodu.⁴²

Međutim Pomorski zakonik regulira i situaciju kada brod nije upisan u upisnik brodova u gradnji. U tom slučaju osnivanje prisilne sudske hipoteke obavlja se pljenidbenim

---

³⁹ Što se tiče postupka osnivanja dobrovoljne sudske hipoteke, podredno će doći do primjene odredaba članaka 299. do 306. Ovršnog zakona (Narodne novine 112/12, 25/13, 93/14; u daljnjem tekstu: OZ), kojim se regulira sudsko osiguranje osnivanjem založnog prava na temelju sporazuma stranaka.

⁴⁰ Hlača, Vinko, *op. cit.* (bilj. 12), str. 858.

⁴¹ Temeljem odredbe članka 932. stavka 2. Pomorskog zakonika na odgovarajući se način primjenjuju odredbe OZ-a o osiguranju prisilnim zasnivanjem založnog prava na nekretnini ako tim Zakonikom nije drugačije određeno. To znači da se podredno primjenjuju odredbe članaka 295. do 298. OZ-a.

⁴² Rješenjem Visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske broj: Pž-6925/08-3 od 5. 11. 2008. zaključuje se sljedeće: „Osnivanje prisilne sudske hipoteke iz čl. 932. Pomorskog zakonika na brodovima upisanim u upisnik brodova obavlja se uknjižbom.“

popisom broda i upisom hipoteke u privremeni upisni list, a ne uknjižbom, i to je ona iznimka na koju je upozoreno u dijelu u kojem je bilo riječi o pojmu hipoteke.

Potrebno je naglasiti kako se u upisniku brodova u koji se upisuje prisilna sudska hipoteka mora zabilježbom naznačiti ovršivost tražbine u čiju se korist prisilna sudska hipoteka upisuje. Za brodove koji nisu upisani u upisnik brodova ovršivost tražbine upisuje se u popis broda. Učinak zabilježbe ovršivosti tražbine sastoji se u tome da se prodaja radi namirenja tražbine vjerovnika (ovrhovoditelja) može provesti protiv svake osobe koja poslije stekne pravo vlasništva nad brodom koji je predmet prodaje (pravo na namirenje) i da vjerovnik (ovrhovoditelj) ima prvenstvo u pogledu namirenja svoje ovršne tražbine i sporednih tražbina prema svakoj drugoj osobi koja poslije stekne kakvu hipoteku na brodu ili slično pravo na brodu ili koja ostvari pravo na namirenje.⁴³

2.5.2.3. Prethodna mjera predbilježbe sudske hipoteke

Kao prethodnu mjeru sud može odrediti predbilježbu založnog prava na brodu ili brodu u gradnji protivnika osiguranja čijom provedbom predlagatelj osiguranja stječe hipoteku na brodu.⁴⁴ Dakle predbilježba hipoteke jedna je od prethodnih mjera osiguranja do koje dolazi na temelju odluke suda. Provedbom prethodne mjere, odnosno upisom predbilježbe, stječe se hipoteka na brodu. Ta je mjera usmjerena protiv upisanog vlasnika broda. U ovom je slučaju temelj ili naslov (*titulus*) stjecanja hipoteke na brodu rješenje suda o osnivanju hipoteke predbilježbom, dok način (*modus*) stjecanja, odnosno osnivanja hipoteke nije uknjižba, nego predbilježba.

Da bi se ta prethodna mjera mogla predložiti i rješenjem suda odrediti, potrebno je, prvo, da je predlagatelj predloži na osnovi: 1) odluke domaćeg suda ili upravnog tijela koja nije postala ovršna, ili 2) nagodbe zaključene pred domaćim sudom ili upravnim tijelom ako tražbina koja je u njoj utvrđena još uvijek nije dospjela, ili 3) domaće javnobilježničke isprave ako tražbina koja je u njoj utvrđena još uvijek nije dospjela.⁴⁵ Drugo, predlagatelj osiguranja mora učiniti vjerojatnom (ne izvjesnom) opasnost da bi se bez stjecanja hipoteke na brodu predbilježbom onemogućilo ili znatno otežalo ostvarenje tražbine. Dakle, pravna osnova osnivanja sudske hipoteke može biti i imperfektna ovršna isprava koja još nije postala ovršna, i to samo za osiguranje novčanih potraživanja. Zbog slabije vjerovnikove osnove za primjenu tog sredstva osiguranja od njega se zahtijeva da svoje traženje opravda i dokazom vjerojatne objektivne opasnosti osujećenja njegove buduće

---

⁴³ Navedeno proizlazi iz odredbe članka 934. stavka 4. u svezi s člankom 857. stavkom 3. Pomorskog zakonika. Premda je Zakonikom propisana primjena odredbe članka 857. stavka 1. Pomorskog zakonika, smatramo kako je riječ o nepreciznosti jer o učincima takve zabilježbe govori stavak 3. istog članka.

⁴⁴ Navedeno proizlazi iz odredbe članka 946. stavka 1. Pomorskog zakonika.

⁴⁵ Navedeno propisuje odredba članka 943. stavka 1. Pomorskog zakonika, koji je po pitanju instituta prethodne mjere, odnosno uvjeta za određivanje prethodne mjere, usklađen s OZ-om.

tražbine.⁴⁶ Ovdje se radi o objektivnoj opasnosti, a ne o subjektivnoj opasnosti kao kod privremenih mjera, te nije potrebno da opasnost potječe od protivnika osiguranja.⁴⁷

Predbilježba sudske hipoteke obavlja se upisom u upisnik brodova u koji je dotični brod upisan ili pljenidbenim popisom ako brod nije upisan u upisnik brodova. Pravni učinak upisa predbilježbe jednak je onome što je rečeno prethodno u pogledu učinka prisilne sudske hipoteke uknjižbom. Međutim predbilježba sudske hipoteke razlikuje se od uknjižbe sudske hipoteke i po tome što je vremenski ograničena.⁴⁸ Vrijeme za koje se prethodna mjera određuje može trajati najdulje do proteka petnaest dana nakon nastupanja uvjeta za ovrhu, što će reći do isteka petnaestog dana nakon nastupanja ovršnosti ovršne isprave. Međutim ako je to vrijeme određeno u kraćem trajanju, sud će, na prijedlog predlagatelja osiguranja podnesen sudu prije isteka vremena za koje je mjera određena, produljiti to vrijeme uz uvjet da se nisu promijenile okolnosti pod kojima je mjera određena.⁴⁹ Ako u roku od petnaest dana od dana proteka vremena za koje je prethodna mjera određena ne bude udovoljeno uvjetima za ovrhu, sud će obustaviti postupak i ukinuti provedene radnje.⁵⁰

2.6. Ovlasti hipotekarnog vjerovnika

Kad se govori o ovlastima hipotekarnog vjerovnika, one se mogu razmatrati kroz dva stadija. Prvi je stadij onaj prije dospelosti tražbine, a drugi onaj nakon dospelosti tražbine, odnosno stadij namirenja tražbine. Riječ je o teorijski uobičajenoj podjeli u razmatranju ovlasti hipotekarnog vjerovnika, koja će se zbog svoje preglednosti koristiti i u nastavku ovog rada.

2.6.1. Stadij osiguranja tražbine

U ovom stadiju ovlaštenja hipotekarnog vjerovnika tiču se zaštite prava i interesa samog vjerovnika u odnosu na hipotekom opterećen brod. Navedene se ovlasti mogu sagledati

---

⁴⁶ Bolanča, Dragan, *Sudska hipoteka na brodu kao mjera osiguranja u Pomorskom zakoniku Republike Hrvatske*, Pravo u gospodarstvu: časopis za gospodarsko-pravnu teoriju i praksu, 34 (1995), 7-8, str. 652.

⁴⁷ Marin, Jasenko, *op. cit.* (bilj. 23), str. 36.

⁴⁸ Odredbom članka 948. stavka 1. Pomorskog zakonika propisano je da u rješenju kojim se određuje prethodna mjera moraju, uz ostalo, biti naznačeni iznos tražbine koja se osigurava, s kamatama i troškovima, mjera osiguranja i vrijeme za koje se ona određuje. U stavku 4. istog članka određuje se da rješenje o određivanju prethodne mjere mora biti obrazloženo.

⁴⁹ Navedeno proizlazi iz odredbe članka 948. Pomorskog zakonika. Iz navedene odredbe proizlazi da sud ne bi imao mogućnost izbora, nego bi u slučaju pravovremenog prijedloga morao to vrijeme (rok) produljiti. Jedino bi sud mogao suprotno odlučiti u slučaju da su se izmijenile okolnosti na osnovi kojih je prethodna mjera određena. Pomorski zakonik ne govori o krajnjem vremenu za koje se produljuje vrijeme trajanja prethodne mjere, ali to vrijeme ne bi moglo biti duže od najduljeg vremena za koje se prethodna mjera može odrediti.

⁵⁰ Odredba članka 949. Pomorskog zakonika. I ovdje sud nema mogućnost izbora, nego protekom tog roka mora obustaviti ovrhu i ukinuti sve provedene radnje. Istom odredbom propisani neki taksativno navedeni slučajevi u kojima će sud također morati obustaviti postupak i ukinuti provedene radnje prije navedenog roka.

kroz odredbe samog ugovora o hipoteci, odredbe Pomorskog zakonika te kroz odredbe ZDVSP-a, koje se, kao što je prethodno rečeno, primjenjuju podredno. Naime hipotekarni je vjerovnik ovlašten u ovom stadiju isticati prema vlasniku broda sve zahtjeve i prigovore usmjerene na sprječavanje gubitka vrijednosti broda.

Razumljivo je da će složeni ugovori poput ugovora o hipoteci na brodu uz brojne odredbe sadržavati i odredbe kojima će se ovlasti hipotekarnog vjerovnika konkretizirati s obzirom na brod i vlasnika broda u cilju zaštite interesa vjerovnika na način da vlasnik broda svojom aktivnošću ne dovede u pitanje vrijednost broda, a time i mogućnost namirenja vjerovnikove tražbine.⁵¹

Pomorskim zakonikom konkretizirane su neke od ovlasti vjerovnika u pogledu zaštite njegovih prava i interesa u odnosu na hipotekom opterećen brod, pa je tako odredbom članka 233. propisano da hipotekarni vjerovnik može zahtijevati isplatu tražbine i prije dospelosti ako mu dužnik za razliku nastalu tim smanjenjem sigurnosti ne ponudi osiguranje na drugi način, u situaciji kada brod pretrpi takva oštećenja ili je njegovo stanje takvo da hipoteka ne daje dostatnu sigurnost za namirenje tražbine. Navedenom odredbom dana je ovlast hipotekarnom vjerovniku koju ovaj može konzumirati neovisno o odgovornosti za oštećenje broda, odnosno smanjenje sigurnosti za namirenja tražbine.⁵²

Također odredbom članka 234. Pomorskog zakonika propisano je da brod opterećen hipotekom može biti trajno povučen iz plovidbe samo uz prethodni pristanak hipotekarnih vjerovnika, a ako nema pristanka hipotekarnog vjerovnika, hipotekarni dužnik ima pravo zahtijevati od suda da se brod proda nadmetanjem na javnoj dražbi. Navedenom odredbom štiti se hipotekarni vjerovnik jer povlačenje broda iz plovidbe utječe na smanjenje njegove vrijednosti, a time i na mogućnost uspješnog namirenja vjerovnikove hipotekom osiguranje tražbine.

Nadalje, a kao što je rečeno naprijed, na sva stvarna prava u pogledu broda i jahte na odgovarajući se način primjenjuju odredbe ZDVSP-a. Tako i ovdje može doći do podredne primjene onih odredaba navedenog zakona kojima se štite prava i interesi hipotekarnog vjerovnika od osujećenja njegove hipotekom osigurane tražbine, odnosno predmeta hipoteke. To se odnosi na odredbe navedenog zakona koje se tiču održavanja vrijednosti

---

⁵¹ Stranke su ovdje slobodne ugovoriti sve ono što nije zabranjeno prisilnim zakonskim normama. Primjerice može se ugovoriti da će se vlasnik broda suzdržati i osigurati da se brodom ne prevoze određeni tereti ili da brod ne plovi određenim rutama kako bi se izbjegla oštećenja broda, a time i smanjenje vrijednosti broda i mogućnost uspješnog namirenja vjerovnikove tražbine, uz različite posljedice nepridržavanja onog što je ugovoreno. Mogućnosti su ovdje brojne te nisu predmet ovog rada, pa se nećemo na njima dalje zadržavati.

⁵² Hlača, Vinko, *op. cit.* (bilj. 12), str. 862.

zaloga,⁵³ zaštite založnog prava⁵⁴ i zaštite zaloga.⁵⁵ Temelj je navedenih odredaba jedno od pravnih načela koje utjelovljuje pravilo da je sudionik pravnog odnosa dužan suzdržati se od djelovanja koja mogu naštetiti pravima i interesima drugog sudionika tog istog pravnog odnosa. To je načelo konkretizirano i Pomorskim zakonikom.

2.6.2. Stadij namirenja tražbine

Zakonskom definicijom pojma hipoteke na brodu određene su ovlasti hipotekarnog vjerovnika u stadiju namirenja tražbine. O stadiju namirenja hipotekom osigurane tražbine govorimo nakon što hipotekom osigurana tražbina dospije.

Iz definicije pojma hipoteke na brodu dane Pomorskim zakonikom proizlazi kako su ovlasti hipotekarnog vjerovnika u stadiju namirenja tražbine sljedeće: 1) namirenje tražbine iz prodajne cijene ostvarene sudskom prodajom broda, 2) namirenje tražbine iz prodajne cijene ostvarene izvansudskom prodajom broda i 3) namirenje tražbine uzimanjem broda u posjed i iskorištavanjem broda. Odabir jednog načina namirenja ne isključuje ovlast korištenja drugih načina namirenja. Međutim potrebno je ponoviti kako neke od navedenih ovlasti mogu biti isključene ugovorom o hipoteci.

2.6.2.1. Sudska prodaja broda

Kao što sam naziv kaže, namirenje tražbine putem sudske prodaje broda odvija se aktivnošću suda i regulirano je Dijelom devetim, Glavom II. Pomorskog zakonika.

Odredbom članka 870. istog Zakonika propisano je da se brod u pravilu prodaje na usmenoj javnoj dražbi. Ovrha se ovdje provodi prinudnom prodajom broda na temelju ovršne isprave u kojoj se utvrđuje postojanje, visina i dospelost vjerovnikove (ovrhovoditeljeve) tražbine.

U nastavku istog članka određuje da se brod može prodati i neposrednom pogodbom. Neposredna pogodba uređena je po uzoru na OZ⁵⁶ za sudsku prodaju nekretnina, pa je

---

⁵³ Iz odredbe članka 328. ZDVSP-a proizlazi kako je založni vjerovnik ovlašten svakomu, pa i vlasniku založene stvari, postavljati sve zahtjeve potrebne radi zaštite svojega prava na zalogu. Navedeno se odnosi i na hipotekarnog vjerovnika u pogledu založenog broda i vlasnika broda.

⁵⁴ Iz odredbe članka 330. ZDVSP-a propisano je da je hipotekarni vjerovnik, ako hipotekarni dužnik čini nešto što dovodi u opasnost ili smanjuje vrijednost nekretnine opterećene hipotekom, ovlašten zahtijevati da hipotekarni dužnik propusti to činiti, a ako to ne propusti, može i prije dospjeća zahtijevati prisilnu naplatu tražbine osigurane hipotekom. Međutim postupci hipotekarnoga dužnika ne ovlašćuju založnoga vjerovnika da zbog toga raskine obvezni odnos u kojem je njegova tražbina bila osigurana hipotekom. To vrijedi i u slučaju propasti broda. Podrednom primjenom navedene odredbe ona se primjenjuje i kod hipoteke na brodu.

⁵⁵ Odredbom članka 332. ZDVSP-a određeno je kako je založni vjerovnik ovlašten zahtijevati da založni dužnik ili treći propušta činiti glede založene nekretnine ono što dovodi u opasnost ili smanjuje njezinu vrijednost. Navedena odredba, podredno i smisleno primijenjena, odnosi se i na hipotekarnog vjerovnika na brodu kao predmetu hipoteke.

⁵⁶ Vidi odredbu članka 97. stavaka 6., 7. i 8. OZ-a.

tako propisano da se stranke, založni vjerovnici i nositelji osobnih služnosti koje prestaju prodajom broda mogu sporazumjeti najkasnije do prodaje broda na javnoj dražbi da se prodaja broda obavi u određenom roku neposrednom pogodbom preko osobe ovlaštene za promet brodovima, sudskog ovršitelja, javnog bilježnika ili na drugi način.⁵⁷

Također je propisano da se ugovor o prodaji neposrednom pogodbom sklapa u pisanom obliku te da ga u ime i za račun ovršenika sklapa osoba⁵⁸ kojoj je povjerena prodaja na temelju zaključka kojim je sud ovlašćuje na sklapanje ugovora, kao i da potpisi osoba koje sklapaju ugovor moraju biti javnobilježnički ovjereni. Ugovor o prodaji u tom slučaju ima učinak od dana pravomoćnosti rješenja o dosudi.

Dakle iz navedenog je razvidno kako je i prodaja neposrednom pogodbom zapravo sudska prodaja, baš kao i prodaja na javnoj dražbi, jer uključuje nužnu aktivnost suda. Do prodaje će doći samo na temelju sporazuma ovrhovoditelja i ovršenika te točno određenih osoba koje imaju pravne interese na brodu (založni vjerovnici i nositelji osobnih služnosti, čija prava prestaju prodajom broda). Ako do takva sporazuma ne dođe, brod se prodaje na javnoj dražbi.

2.6.2.2. Izvansudska prodaja broda

U svrhu olakšanja kreditiranja domaćih brodara od strane inozemnih kreditora, vjerovnika ili banaka, kojima njihova zakonodavstva daju mogućnost privatne prodaje broda radi namirenja njihovih hipotekama osiguranih tražbina, Pomorskim zakonikom uvedena je u hrvatsko pravo mogućnost izvansudske prodaje broda.⁵⁹ To je učinjeno iz razloga što zainteresiranost stranih ulagača, odnosno kreditora, ovisi o efikasnosti zaštite koja se im jamči kao vjerovnicima. Upravo se navedenim shvaćanjem rukovodio i hrvatski zakonodavac nastojeći stranim investitorima osigurati pravni režim kakav u slučaju potrebe za prisilnim namirenjem svojih hipotekama osiguranih tražbina imaju u vlastitim zakonodavstvima i za kojim u takvim situacijama učestalo posežu.⁶⁰

Ovlaštenje hipotekarnog vjerovnika na izvansudsku prodaju nalazimo propisanim u odredbi članka 221. Pomorskog zakonika, gdje se određuje da u slučaju izvansudske prodaje broda vjerovnik može slobodno prodati brod.⁶¹ Vjerovniku je dakle dopušteno da

---

⁵⁷ Odredba članka 870. stavaka 2., 3. i 4. Pomorskog zakonika.

⁵⁸ Riječ je o zastupniku temeljem zakona, i to iz razloga što on ponajprije crpi svoje ovlasti iz zakona, odnosno sudske odluke donesene temeljem zakona. Naime sud ovlašćuje takvu osobu za sklapanje ugovora zaključkom.

⁵⁹ Hlača, Vinko, *op. cit.* (bilj. 12), str. 863.

⁶⁰ Klasična pomorska hipoteka ovlašćuje vjerovnika tek na izlaganje broda ovršnoj prodaji. *Mortgage* engleskog tipa dodjeljuje vjerovniku još dva ovlaštenja: jednostrano preuzimanje broda (tzv. deposesiju) i njegovo gospodarsko iskorištavanje u cilju namirenja duga te privatnu prodaju.

⁶¹ U pravnoj se teoriji postavilo pitanje djeluje li vjerovnik u tom slučaju u ime i za račun hipotekarnog dužnika ili u svoje ime, a za njegov račun. Razlog je tog pitanja nepreciznost zakonske norme, koja kaže da vjerovnik može slobodno prodati brod. Mišljenje je i ovog autora kako hipotekarni vjerovnik u tom slučaju djeluje kao zakonski zastupnik, dakle u ime i za račun dužnika. Razlog je što je na to ovlašten samim Pomorskim zakonikom. Naime on ne djeluje u svoje ime jer nije vlasnik broda niti bi kupac mogao kupiti

to svoje pravo realizira bez poštivanja ikakvih pravila postupanja te da u pregovore oko prodaje broda, kao i u samu realizaciju prodaje, ulazi na način kako on smatra za shodno.⁶² Međutim u korištenju navedenog prava hipotekarnom su vjerovniku ipak odredbom istog članka nametnuta određena ograničenja, pa je tako propisano da vjerovnik mora postupati pažnjom dobrog gospodarstvenika te postići razumnu cijenu s obzirom na stanje broda i cijenu takvih ili sličnih brodova na tržištu te njegovu opterećenost stvarnim pravima drugih osoba. Dakle iz navedenog je razvidno kako vjerovnik neće imati nimalo lagan zadatak odluči li se na taj način namirenja te će morati voditi računa o navedenim obvezama koje mu nameće Pomorski zakonik kako bi prevenirao svoju odgovornost za eventualno time nastalu štetu vlasniku broda. Upravo je odredbom članka 221. stavka 2. propisano da vjerovnik odgovara dužniku za svu štetu koju mu je prouzročio time što nije postupio u skladu s navedenim odredbama Pomorskog zakonika. Ako se vjerovnik odluči na takav način namirenja i brod proda, sav višak sredstava dobivenih takvom prodajom vjerovnik je dužan isplatiti dužniku u roku od osam dana po primitku kupovnine.⁶³

Kako bi se zaštitili interesi vjerovnika i kupca, propisano je odredbom članka 222. kako je vjerovnik ovlašten zatražiti upis zabilježbe izvansudske prodaje broda s učinkom da su nakon upisa zabilježbe svi upisi na temelju raspolaganja dužnika nedopušteni.

Postavlja se pitanje što u slučaju kad je uknjiženo na jednom brodu više hipoteka različitih vjerovnika. Odgovor na navedeno pitanje daje odredba članka 226. Pomorskog zakonika, koja donosi da vjerovnik kasnije upisane hipoteke na brodu treba pribaviti u tom slučaju suglasnost vjerovnika prije upisane hipoteke na brodu. Navedena odredba štiti interese ranije upisanih hipotekarnih vjerovnika jer se kupovna u slučaju izvansudske prodaje broda ne dijeli među svim hipotekarnim vjerovnicima, nego pripada samo onom koji se koristi navedenim ovlaštenjem, dok ostale hipoteke i dalje opterećuju brod i nakon izvansudske prodaje.

Nadalje, postavlja se pitanje kako će kupac ostvariti posjed broda nakon što mu vjerovnik, koristeći se pravom na izvansudsku prodaju, proda brod. U tom smislu odlučujuća je odredba članka 224. Pomorskog zakonika, kojom je propisano da je kupac, na temelju

---

brod od nevlasnika, odnosno vjerovnika. Prihvatanje tumačenja da vjerovnik zapravo djeluje u svoje ime, dakle kao prodavatelj i vlasnik broda, predstavljalo bi kršenje Ustavom i Konvencijom o ljudskim pravima i temeljnim slobodama zajamčenog prava vlasništva. Na kraju krajeva, cilj navedene norme nema u krajnjem dosegu zadiranje u pravo vlasništva ili njegovo ograničenje, nego efikasnost namirenja vjerovnikove tražbine. Taj je cilj identičan kao kod sudske prodaje neposrednom pogodbom, gdje osoba ovlaštena od suda djeluje u ime i za račun ovršenika. Sve su to razlozi u prilog argumentaciji da vjerovnik djeluje kao zakonski zastupnik dužnika, dakle u njegovo ime i za njegov račun. Navedeno stajalište zastupa i Marin (vidi: Marin, Jasenko, *Pravno uređenje hipoteke na brodu u Republici Hrvatskoj*, Poredbeno pomorsko pravo – Comprative Maritime Law, 44 (2005), br. 159). Više o navedenoj problematici, argumentaciji u prilog suprotnog gledišta te o pravnoj naravi instituta izvansudske prodaje broda vidi u: Stanković, Gordan, *Izvansudska prodaja broda i prodaja broda neposrednom pogodbom - novi mehanizmi namirenja vjerovnika po Pomorskom zakoniku*, Zbornik Radova Pravnog fakulteta u Splitu, 42 (2005), 3, str. 467-479.

⁶² Stanković, Gordan, *Izvansudska prodaja broda i prodaja broda neposrednom pogodbom - novi mehanizmi namirenja vjerovnika po Pomorskom zakoniku*, Zbornik Radova Pravnog fakulteta u Splitu, 42 (2005), 3, str. 472.

⁶³ Odredba članka 221. stavka 3. Pomorskog zakonika.

izvatka iz upisnika brodova i javno ovjerovljenog ugovora o prodaji, ovlašten neposredno tražiti ovrhu protiv dužnika radi predaje broda u posjed. Dakle ovjerovljen ugovor o prodaji, zajedno s izvatkom iz upisnika brodova, iz kojeg proizlazi da je kupac putem izvansudske prodaje stekao vlasništvo na brodu, predstavlja svojevrsnu ovršnu ispravu podobnu za ovrhu radi ostvarenja nenovčane tražbine radi predaje u posjed kupcu.⁶⁴ I na kraju se pokazuje kako izvansudskom prodajom broda prestaje ona hipoteka radi čijeg je namirenja provedena izvansudska prodaja broda.⁶⁵

2.6.2.3. Uzimanje broda u posjed i iskorištavanje broda

Kod ovog načina namirenja hipotekarni vjerovnik gospodarski iskorištava brod te prihode od tog iskorištavanja zadržava za sebe i na taj način namiruje svoju tražbinu. Pravnu osnovu za navedeno ovlaštenje donosi odredba članka 225. stavka 1. Pomorskog zakonika, koja određuje kako u slučaju preuzimanja broda u posjed i njegova iskorištavanja radi zaštite svojih interesa vjerovnik može zaprimati prihode broda te zaradu rabiti za namirenje svoje tražbine. Ako se pažljivo čita navedena odredba, evidentno je kako Pomorski zakonik govori o zaradi koju vjerovnik koristi za namirenje svoje tražbine, dok je prihode ovlašten zaprimati, što znači da je vjerovnik dužan od prihoda podmiriti obveze koje su nastale u svezi s iskorištavanjem broda, a iznos koji ostane nakon podmirivanja obveza i koji ostane kao zarada vjerovnik može koristiti za namirenje svoje tražbine.

Da je tome tako, proizlazi iz odredbe članka 255. stavka 2. Pomorskog zakonika, koji određuje da se ovlaštenik hipoteke na brodu upisuje u upisnik brodova kao brodar⁶⁶ broda ako preuzme posjed broda i njegovo iskorištavanje. Dakle uzimanjem broda u posjed i njegovim iskorištavanjem vjerovnik postaje brodar, a time postaje osoba odgovorna za namirenje obveza proizašlih iskorištavanjem broda. Iz navedenog proizlazi kako je kod ovog načina namirenja vjerovnik u najvećem riziku jer ne samo što svojstvo brodara nosi odgovornost za operativno poslovanje vezano za iskorištavanje broda nego i odgovornost za eventualne štete koje s tim u svezi mogu nastati. Jednom riječju, odgovornost je vjerovnika kod tog načina namirenja golema, pa je to i razlog zašto se vjerovnici rijetko koriste tim načinom namirenja svojih potraživanja.

Postavlja se pitanje kako će vjerovnik konzumirati ovo svoje pravo. Odgovor je jednostavan u situaciji kada mu dužnik brod dobrovoljno preda. Međutim ako dužnik odbije predati brod, vjerovniku neće preostati ništa drugo nego pokrenuti ovršni

---

⁶⁴ Stanković, Gordan, *op. cit.* (bilj. 62), str. 474.

⁶⁵ Odredba članka 236. stavka 1. točke 3. Pomorskog zakonika.

⁶⁶ Odredbom članka 5. Pomorskog zakonika propisano je da je brodar fizička ili pravna osoba koja je, kao posjednik broda, nositelj plovidbenog pothvata, s tim što se pretpostavlja, dok se ne dokaže protivno, da je brodar osoba koja je u upisnik brodova upisana kao vlasnik broda. Iz navedenog je razvidno kako je dopušteno dokazivati da brodar nije osoba koja je upisana u upisnik brodova, što je i razumljivo, jer je brodar faktična kategorija s težištem na stvarnom posjedu broda i plovidbenom pothvatu, a iz čega onda slijedi da je taj upis deklaratorne prirode.

postupak radi predaje broda u posjed, budući da je samovlast, uz neke iznimke,⁶⁷ u hrvatskom civilnopravnom uređenju zabranjena. Naravno da je i to razlog zbog kojeg će vjerovnici oklijevati u primjeni ovog načina namirenja svojih hipotekama na brodu osiguranih tražbina. I ovdje vrijedi ono što je rečeno u dijelu ovog rada o izvansudskoj prodaji broda u pogledu više upisanih hipoteka različitih vjerovnika. Dakle hipotekarni vjerovnik kasnije upisane hipoteke na brodu i ovdje mora, za slučaj da se želi koristiti ovim načinom namirenja, prethodno pribaviti suglasnost vjerovnika ranije upisane hipoteke na brodu.

Na kraju potrebno je istaknuti da je vjerovnik koji se koristi ovim načinom namirenja svoje tražbine dužan postupati pažnjom dobrog gospodarstvenika, a to znači voditi računa o interesima vlasnika broda, odnosno hipotekarnog dužnika na brodu, kojem će se brod ponovno predati u posjed nakon što vjerovnik namiri svoju tražbinu. Iz navedene odredbe proizlazi i potencijalna odgovornost za štetu hipotekarnom dužniku od strane hipotekarnog vjerovnika za slučaj da brod pretrpi štetu tijekom njegova iskorištavanja zbog nemara hipotekarnog vjerovnika. To nam govori kako ovaj način namirenja nameće ozbiljne obveze i dužnosti vjerovniku, zbog čega će vjerovnici posezati za drugim i jednostavnijim načinima namirenja.

2.7. Prestanak hipoteke

Odredbom članka 236. Pomorskog zakonika regulirani su načini prestanka hipoteke na brodu te je određeno da hipoteka na brodu prestaje: 1) brisanjem hipoteke, 2) prodajom broda u ovršnom ili stečajnom postupku, 3) izvansudskom prodajom broda, 4) proglašenjem broda pomorskim plijenom, odnosno ratnim plijenom na moru. Što se tiče prestanka hipoteke brisanjem, stvari su tu jasne. Hipoteka nastaje upisom, odnosno uknjižbom hipoteke, a prestaje njezinim brisanjem u upisniku brodova. Što se tiče prodaje broda u ovršnom ili stečajnom postupku, treba istaknuti da kupac u tim postupcima stječe brod slobodan od drugih prava i tereta, kako je to propisano odredbom članka 878. stavka 1. Pomorskog zakonika. Pravomoćnošću rješenja o dosudi broda kupcu i polaganjem kupovnine sud određuje da se u upisniku brodova upiše pravo vlasništva na ime i u korist kupca te određuje brisanje svih drugih prava i tereta. Hipoteka prestaje i izvansudskom prodajom broda kao jednim od načina namirenja hipotekarnog vjerovnika. Međutim taj način namirenja dovodi do prestanka samo one hipoteke koja je osiguravala tražbinu onog hipotekarnog vjerovnika koji se koristio izvansudskom prodajom kao načinom namirenja te iste tražbine. Prestanak hipoteke proglašenjem broda pomorskim plijenom, odnosno ratnim plijenom na moru, također je jedan od načina prestanka hipoteke na brodu, ali se razlikuje od prethodnih načina po tome što ne mora biti trajan. Naime odredbom članka 236. stavka 2. određeno je da se hipoteka ponovno uspostavlja ako brod bude oslobođen. Riječ je o načinima prestanka hipoteke predviđenima Pomorskim

---

⁶⁷ Tako je prema ZDVSP-u dopušteno posegnuti za samopomoći radi uspostave prijašnjeg posjedovnog stanja za slučaj da sudska zaštita stigne prekasno.

zakonikom, ali to ne znači da ne mogu doći u obzir i neki drugi načini prestanka hipoteke predviđeni ZDVSP-om, koji se primjenjuje podredno.⁶⁸

2.8. Poredbenopravna rješenja

U nastavku će se primarno kroz ovlasti vjerovnika u fazi namirenja hipotekom osigurane tražbine sagledati pravna regulativa hipoteke na brodu u pravnim sustavima Engleske, Turske, Italije i Grčke u odnosu na uređenje tog instituta u Republici Hrvatskoj.

2.8.1. Engleska⁶⁹

Moderno uređenje hipoteke na brodu (engl. *mortgage*) u engleskom pravu temelji se na zakonskom, odnosno statutarnom uređenju (engl. *statute law*), koje se opet oslanja na običajno pravno uređenje (engl. *common law*) tog instituta te na ranije statutarne uređenje istog instituta. U svojem modernom uređenju hipoteka na brodu ovisi o valjanosti upotrebe propisane forme i potrebnog upisa u Općem upisniku mornarice i pomoraca (engl. *Registrar General of Shipping and Seamen*). Naime postupak upisa, odnosno registracije hipoteke bio je reguliran još Navigacijskim zakonom iz 1660. godine (engl. *Navigation act*). On je ozbiljno izmijenjen 1854. godine donošenjem Zakona o trgovačkoj mornarici (engl. *Merchant Shipping Act*), koji regulira hipoteku na brodu. Odredbe navedenog zakona u pogledu hipoteke poslije su prenesene u Zakon o trgovačkoj mornarici iz 1894. godine, koji je prestao važiti 1995. godine donošenjem novog Zakona o trgovačkoj mornarici. Dakle običajno pravno uređenje tog instituta danas je izmijenjeno uzimanjem u obzir zakonskih rješenja istog instituta u spomenutim zakonima.

Posljedično navedenim zakonskim izmjenama danas je u engleskom pravu moguće izvesti modernu, odnosno širu i sveobuhvatniju definiciju hipoteke na brodu te zaključiti da je hipoteka oblik osiguranja stvoren ugovorom ili na temelju ugovora koji utjelovljuje pravni interes na imovini koja je predmet hipoteke, a koji prestaje ispunjenjem ugovorene obveze, najčešće, no ne i nužno, isplatom duga s kamatama ili bez njih.⁷⁰ Kad se uspoređi navedena definicija s onom u Pomorskom zakoniku, razvidno je da je znatno šira jer u sebi ne inkorporira način namirenja hipotekom osigurane tražbine, koja očito ne mora biti nužno novčana. Međutim potrebno je naglasiti kako se navedena zakonska (statutarna) definicija hipoteke na brodu razlikuje od one engleskog običajnog prava (*common law*), koja je u sebi uključivala prijenos vlasništva na brodu i samog broda s dužnika na vjerovnika do ispunjenja duga ili druge obveze od strane dužnika, uz napomenu kako njezino zasnivanje nije nužno trebalo biti u određenoj formi. Dakle hipoteka na brodu u engleskom pravnom sustavu (dalje u tekstu: *mortgage*) složeni je pravni institut koji nije jednoznačan i za čije je razumijevanje i primjenu potrebno sagledavati kako zakonska

⁶⁸ Prestanak založnog prava reguliran je odredbama članaka 343. do 353. ZDVSP-a.

⁶⁹ Detaljnije vidi: Bowtle, Greame; McGuinness, Kevin, *The Law of Ship Mortgages*, London, Hong Kong 2001.

⁷⁰ Bowtle, Greame; McGuinness, Kevin, *op. cit.* (bilj. 69), str. 37.

rješenja tako i ona iz *common lawa*. Tako se razlikuje *mortgage* zasnovan sukladno zakonu, odnosno statutu, *common law mortgage* te *equitable mortgage*.

O *mortgageu* zasnovanom sukladno zakonu, odnosno statutu,⁷¹ bilo je riječi prethodno pa se ponavlja da je danas reguliran Zakonom o trgovačkoj mornarici iz 1995. godine te Pravilnikom o trgovačkoj mornarici (engl. *Merchant Shipping Regulations*) iz 1993. godine. Pojednostavljeno rečeno, *mortgage* navedenog tipa daje hipotekarnom vjerovniku (engl. *mortgagee*) prava predviđena zakonom te on može biti zasnovan na brodu upisanom u upisnik, odnosno njegov dio, i samo u skladu s odredbama Zakona o trgovačkoj mornarici iz 1995. godine.⁷² Riječ je o tome da kod ovog oblika *mortgagea* vjerovnik stječe hipotekarno pravo, ali ne bezuvjetno, nego samo do trenutka dok dužnik (engl. *mortgagor*) ne iskoristi svoje ugovorno pravo tzv. iskupljenja (engl. *redemption*) otplatom duga ili izvršenjem kakve druge obveze i na taj način oslobodi brod hipoteke.⁷³

Common law mortgage može biti zasnovan na neupisanom brodu ili na dijelu broda te ne mora biti zasnovan u posebnom obliku, pa tako ni u obliku pismenog ugovora, a njegova je osobitost prijenos vlasništva s dužnika na vjerovnika. Međutim upotrebom pismenog ugovora dolazi do primjene dijela 101 do 107 Zakona o vlasništvu (engl. *Law of Property Act*) iz 1925. godine, što daje vjerovniku određene zakonske, odnosno statutarne ovlasti, uključujući zakonsku ovlast prodaje broda. Provedba i forma takva jednog ugovora regulirane su Zakonom o vlasništvu iz 1989. godine te odsjekom 36A Zakona o trgovačkim društvima (engl. *Companies Act*) iz 1985. godine u slučaju društava na koja se taj zakon odnosi. Međutim pomorski objekti poput bušilica ili pokretnih platforma izvan su dosega pojma broda reguliranog spomenutim Zakonom o trgovačkoj mornarici iz 1995. godine, pa je u odnosu na takve objekte moguće osnovati samo *common law mortgage*. U slučaju da je, a to je gotovo nevjerojatno, takav objekt vlasništvo fizičke, a ne pravne osobe, tada *mortgage* mora biti u skladu sa zakonom *Bill of Sale Act* iz 1878. godine te zakonom *Bill of Sale Act* iz 1882. godine. Primjena navedenih zakona ovisi o pojmu broda koji je u potonjim zakonima širi pojam, koji u sebi uključuje i spomenute pomorske objekte.⁷⁴

Pojam *equitable mortgage* jedan je od najsloženijih pojmova u engleskom govoru, najviše zbog toga što se pod istim nazivom opisuje više različitih pojmova osiguranja pravnog interesa. U širem smislu može se reći da je to ugovor koji omogućuje osiguranje provedivo na podlozi pravičnosti, a u svrhu ostvarenja očite namjere ugovornih stranaka.⁷⁵ Također

---

⁷¹ Naziva se još i zakonskom hipotekom (engl. *legal mortgage*).

⁷² Bowtle, Greame; McGuinness, Kevin, *op. cit.* (bilj. 69), str. 44.

⁷³ *Ibid.*, str. 45.

⁷⁴ *Ibid.*

⁷⁵ Definiranje pojma *equitable mortgage* iznimno je teško ili gotovo nemoguće s obzirom na brojnost oblika u kojima se može pojaviti, pa je za potrebe ovog rada smisljeno parafrazirana definicija koju koriste Greame i McGuinness, *op. cit.* (bilj. 69), str. 45, koja glasi: „...*equitable mortgage is a contract which operates so as to give rise to a security enforceable in equity in order to carry into effect the apparent intent of the parties.*“ Mišljenja smo kako se radi boljeg razumijevanja može zaključiti da je osnovno obilježje tog tipa hipoteke neformalnost te da ona zapravo predstavlja obveznopravni zahtjev hipotekarnog vjerovnika prema dužniku u svrhu osiguranja njegova potraživanja ili druge obveze. Za razliku od *legal mortgage*, koji se upisuje u upisnik, odnosno *common law mortgage*, kod kojeg dolazi do prijenosa vlasništva na vjerovnika, kod

je potrebno istaknuti kako postoji nekoliko različitih tipova *equitable mortgage* te nema ograničenja u broju hipoteka koje vlasnik broda može zasnovati.⁷⁶ Međutim, za razliku od zakonskog *mortgagea*, *equitable mortgage* može biti zasnovan općenito, na budućoj imovini te u neformalnom obliku, ali i u odnosu na brod ili njegov dio koji nije upisan u upisniku. Ponekad će *equitable mortgage* nastati zbog inicijalne namjere da se zasnuje zakonska hipoteka, odnosno *legal mortgage*, do čega nije došlo zbog pogreške u formalnostima ugovora ili, kao što je prethodno istaknuto, zbog toga što brod nije upisan u upisniku.⁷⁷ No ako je *equitable mortgage* zasnovan u pisanoj formi, tada će doći do primjene dijela 101 do 107 Zakona o vlasništvu (engl. *Law of Property Act*) iz 1925. godine, baš kao i kod *common law mortgagea*.⁷⁸

S navedenim razlikovanjem u svezi potrebno je istaknuti kako prema engleskom pravu ne postoji kao u hrvatskom pravu mogućnost zasnivanja zakonske hipoteke na brodu u gradnji jer, sukladno Zakonu o trgovačkoj mornarici iz 1995. godine, brod mora biti suštinski izgrađen da bi bio upisan u upisniku, pa ne postoji upisnik brodova u gradnji. Međutim praktična mogućnost zalaganja broda u gradnji ovisi zapravo o uvjetima ugovora o gradnji broda. Naime ako brod i vlasništvo broda onako kako je izgrađen prijeđu na kupca, tada taj kupac ima pravni naslov koji može založiti sukladno *common lawu*, dok će prijenos ugovora o gradnji broda u cilju osiguranja obično za posljedicu imati zasnivanje *equitable mortgage* u odnosu na taj brod.⁷⁹ Dakle u engleskom pravu moguće je zasnovati hipoteku na brodu u gradnji samo kao *common law mortgage* ili *equitable mortgage*.

Baš kao i u hrvatskom pravnom sustavu, i u engleskom vjerovnik stječe pravo namiriti svoju hipotekom osiguranu tražbinu nakon što dužnik padne u zakašnjenje s ispunjenjem svoje obveze. Štoviše, englesko je pravo u tom smislu poslužilo hrvatskom kao uzor, što će se vidjeti u nastavku. Naime tri su glavne kategorije zakašnjenja. Prvo, zakašnjenje u isplati zbog toga što dužnik nije isplatio dug u roku određenom ugovorom. Drugo, do zakašnjenja može doći ako nastane događaj koji utječe na pravnu ili financijsku poziciju vlasnika hipotekom osiguranog broda. Treće, do zakašnjenja će doći kada vlasnik prekrši jednu od ugovorenih obveza.⁸⁰

U slučaju zakašnjenja dužnika, odnosno vlasnika hipotekom opterećenog broda, za vjerovnika nastaje primarno mogućnost namirenja putem uzimanja broda u posjed i njegova iskorištavanja. U slučaju korištenja tim načinom namirenja vjerovnik može uzeti brod u posjed ma gdje se on nalazio. Ali ako je brod na moru ili vjerovniku iz drugih razloga nije moguće preuzeti posjed broda, tada vjerovnik može preuzeti posjed broda

---

equitable mortgage nije riječ ni o jednom ni o drugom, nego o pravu vjerovnika da namiri tražbinu iz namjeravanog predmeta osiguranja.

⁷⁶ Teorija razlikuje četiri razreda *equitable mortgage*. Više o navedenoj podjeli vidi u: Bowtle, Greame; McGuinness, Kevin, *op. cit.* (bilj. 690), str. 6.

⁷⁷ Bowtle, Greame; McGuinness, Kevin, *op. cit.* (bilj. 690), str. 47.

⁷⁸ *Ibid.*

⁷⁹ *Ibid.*, str. 54 i 55.

⁸⁰ *Ibid.*, str. 126.

uručujući pismo o preuzimanju broda onima kojih se to tiče, odnosno koji imaju pravni interes na brodu ili vezano za brod (vlasniku, kapetanu, osiguratelju, zakupniku i slično).⁸¹ Međutim ako vlasnik i kapetan odbiju postupiti po navedenom pismu, odnosno traženju, tada za vjerovnika neće preostati ništa drugo nego se obratiti nadležnom sudu zbog predaje u posjed broda temeljem sudske odluke.⁸² Nadalje, kod ovog načina namirenja vjerovnik upravlja brodom kao vlasnik, ima pravo sklapati brodarske i pomorsko-prijevozničke ugovore, za realizaciju kojih će biti osobno odgovoran, te je dužan postupati s pažnjom dobrog gospodarstvenika, odnosno odgovora dužniku za svaku štetu zbog nesavjesne upotrebe broda. Navedeno pokazuje kako i u engleskom pravu preuzimanjem broda u posjed vjerovnik faktički postaje brodar takva broda sa svim posljedicama koje i za navedenog statusa proizlaze. Također vjerovniku pripada zarada od korištenja broda, ima pravo održavati i popravljati brod te je dužan o preuzimanju broda obavijestiti osiguratelja, odnosno najčešće ponovno sklopiti ugovor o osiguranju.

Druga mogućnost, koja stoji na raspolaganju vjerovniku nakon dužnikova zakašnjenja, jest prodaja broda, i to privatnim putem ili putem suda. No kao u hrvatskom pravu, i ovdje će za prodaju biti nužan pristanak ranijeg hipotekarnog vjerovnika u slučaju da brod ili njegov dio odluči prodati vjerovnik neke kasnije hipoteke. Bitno je istaknuti da vjerovnik upisane hipoteke uživa zakonsko ovlaštenje prodaje po Zakonu o trgovačkoj mornarici iz 1995.⁸³ Međutim ako pravni naslov (*titulus*) na brodu nije prenesen na vjerovnika te *mortgage* nije zasnovan ugovorom, tada vjerovnik neupisane hipoteke ne uživa mogućnost privatne prodaje, nego se mora obratiti sudu sa zahtjevom za sudsku prodaju broda.⁸⁴ Kad se ima na umu navedeno, ako ugovorom nije drugačije predviđeno, vjerovnik može prodati brod privatnom prodajom ili na javnoj dražbi, premda će prodaja putem javne dražbe u tom slučaju biti neuobičajena.⁸⁵ Što se tiče sudske prodaje broda, za nju je nadležan Sud admiraliteta (engl. *Admiralty Court*), čija je prednost da kupac stječe brod slobodan od svih zahtjeva i tereta, dok je negativna strana tog načina prodaje to što se za brod redovito postigne niža kupoprodajna cijena od one koja bi se dobila privatnom prodajom.⁸⁶

Slijedom navedenoga razvidno je kako je institut hipoteke u engleskom pravu složen institut, koji nipošto nije jednoznačan i za čije dubinsko razumijevanje nije dovoljno pročitati nekoliko kartica teksta. Međutim razvidno je, a to je i bio cilj prikazati, da se hrvatsko pravo u odnosu na mogućnosti namirenja hipotekarnog vjerovnika u svojoj osnovi oslonilo na rješenja engleskog prava. Naime cilj usvajanja engleskih rješenja glede namirenja bio je zadržavanje i razvitak nacionalne brodarske flote, s obzirom na to da su kreditori, redom velike svjetske banke, nesklone financiranju brodovlasnika u situaciji kada im mjerodavno pravo suzuje mogućnosti namirenja njihovih hipotekom na brodu

---

⁸¹ *Ibid.*, str. 136.

⁸² Iz navedenog proizlazi kako je i u engleskom pravu samovlast zabranjena, baš kao i u hrvatskom pravu.

⁸³ Bowtle, Greame; McGuinness, Kevin, *op. cit.* (bilj. 69), str. 144.

⁸⁴ *Ibid.*, str. 145.

⁸⁵ *Ibid.*, str. 146.

⁸⁶ *Ibid.*, str. 152.

osiguranih tražbina, što je za posljedicu moglo imati osipanje nacionalne brodarske flote na način da brodovlasnici u cilju olakšanja pribavljanja kredita registriraju brodove u upisnicima onih zemalja u kojima se kao mjerodavno pravo primjenjuje englesko ili čija prava usvajaju rješenja engleskog prava i na taj način omogućuju kreditorima lakši put namirenja njihovih potraživanja, odnosno brodovlasnicima lakši put u pribavljanju financijskih sredstava za financiranje njihove djelatnosti.

2.8.2. Turska⁸⁷

Odredbe o hipoteci na brodovima u turskom pravu sadržane su u Turskom trgovačkom zakoniku, donesenom u turskom Parlamentu 13. siječnja 2011. godine. Uz navedeni zakonik donesen je dan poslije i komplementarni Zakon o primjeni i izvršenju novog turskog trgovačkog zakonika. Navedeni zakoni stupili su na snagu 1. srpnja 2012. godine i unose znatne promjene na području stvarnih prava na brodovima, uključujući hipoteku na brodu.

Sve do donošenja spomenutih propisa, a kada se govori o hipoteci na brodu, tursko se pravo oslanjalo na njemačko i švicarsko uređenje tog instituta u pogledu hipoteke na nekretninama, čija su rješenja bila prihvaćena u ranije važećem turskom Trgovačkom zakoniku, koji je bio na snazi od 29. lipnja 1956. godine. Premda su Trgovačkim zakonikom u pogledu hipoteke na brodu učinjene opsežne izmjene, on se još uvijek oslanja na rješenja sadržana u njemačkom i švicarskom zakonodavstvu.

Navedene izmjene očituju se u tome što su u tursko pravo unesena rješenja koja jačaju ovlasti vjerovnika u fazi namirenja hipotekom osigurane tražbine. Može se navesti nekoliko primjera, prodaja *pendente lite*⁸⁸ (njem. *vorzeitiger Verkauf*) izrijeком je učinjena dostupnom za sve brodove (članak 1386. Trgovačkog zakonika) kako bi se izbjeglo da se vrijednost broda smanji ili da nova povlaštena potraživanja nastanu dok se čeka na javnu dražbu.⁸⁹ Također privatna prodaja (njem. *Freihandverkauf*) od strane Ovršnog ureda, nasuprot javnoj dražbi, sada je izrijeком priznata (članak 1387. Trgovačkog zakonika) u cilju da se osigura brza i učinkovita prodaja broda.⁹⁰ Pripreme za sudsku prodaju broda uređene su tako da osiguraju najširu moguću otvorenost. U tu se svrhu zahtijeva da se oglas o sudskoj prodaji objavi u međunarodnim brodarskim listovima, kao što su *Lloyd's List* ili *Trade Winds*.⁹¹ Osim toga potrebno je naglasiti kako je

---

⁸⁷ Detaljnije: Kerim Atamer; *New Turkish Law of Ship Mortgages and Enforcment*, <http://www.cmashipping2016.com/postprogram/Wednesday/Ercan%20Demir%20Sources.pdf>, stranica posjećena dana 1. 9. 2016.

⁸⁸ *Pendente lite* sudska je prodaja prije ishoda sudske odluke (rješenja o ovrsi) u slučaju kad je vjerojatno smanjenje vrijednosti imovine, a očuvanje njezine vrijednosti nije izvedivo. Tada sud na zahtjev zainteresirane stranke u postupku može naložiti prodaju i prije donošenja i pravomoćnosti sudske odluke.

⁸⁹ Atamer, Kerim, *op. cit.* (bilj. 87), str. 10.

⁹⁰ *Ibid.*

⁹¹ *Ibid.*

hipotekarni vjerovnik ovlašten pokrenuti i stečajni postupak nad dužnikom hipotekom osigurane tražbine.⁹²

Dakle iz navedenog je razvidno da je i tursko pravo reagiralo na zahtjeve tržišta u cilju postizanja ravnoteže između suprotstavljenih interesa hipotekarnih vjerovnika, trećih osoba koje imaju prava i interese na brodu te dužnika hipotekom opterećenog broda, odnosno vlasnika broda. No za razliku od navedenog instituta i uređenja hipoteke u hrvatskom pravnom sustavu, tursko pravo ne poznaje ovlaštenje hipotekarnog vjerovnika na uzimanje broda u posjed i njegova iskorištavanja do namirenja hipotekom osigurane tražbine, nego se zadržalo samo na ovlaštenju hipotekarnog vjerovnika na sudsku prodaju hipotekom opterećenog broda kroz postupak javne dražbe ili na privatnu prodaju, ali putem Ovršnog ureda, kao što je prethodno spomenuto.

2.8.3. Italija

Za razliku od engleskog shvaćanja hipoteke, odnosno tamošnjeg instituta *mortgage*, u talijanskom pravu hipoteka ne predstavlja prijenos vlasništva na hipotekarnog vjerovnika, nego pravo na namirenje duga kroz prisilnu prodaju broda. Osnovna se razlika čini u tome da je u engleskom pravnom sistemu vjerovnik ovlašten prodati brod, dok u talijanskom pravnom sistemu vjerovnik ima samo pravo namiriti svoju tražbinu kroz sudsku prodaju broda.⁹³ Uz navedenu razliku u talijanskom pravu ne postoji pravo hipotekarnog vjerovnika da jednostrano preuzme brod u posjed u cilju njegova iskorištavanja radi namirenja hipotekom osiguranog duga.

Za razliku od navedenog, u hrvatskom pravu hipoteka ne predstavlja prijenos vlasništva na brodu, ali je hipotekarni vjerovnik ovlašten prodati brod privatnom prodajom te preuzeti brod u posjed, doduše, ne jednostrano, u cilju njegova iskorištavanja radi namirenja hipotekom osigurane tražbine, kako je to prethodno opisano.

Dakle kad se uspoređuju navedena poredbenopravna rješenja, uočljivo je da je talijansko pravo, kada je riječ hipoteci na brodu, zadržalo pravno uređenje slično onome kako je uređena hipoteka na nekretninama u sistemima kontinentalnog pravnog kruga, gdje u fazi namirenja hipotekom osigurane tražbine nema alternative sudskoj intervenciji, odnosno namirenju hipotekom osigurane tražbine posredstvom suda. U tom je razlika u odnosu na hrvatsko uređenje tog instituta, koje se približilo anglosaksonskom uređenju tog instituta s logičnim i racionalnim ciljem održanja konkurentnosti i olakšavanja izvora financiranja nacionalne flote.

---

⁹² *Ibid.*, str. 11.

⁹³ Berlingieri, Giorgio, *Understanding ship mortgage law*, str. 1, http://www.maritimeadvocate.com/mortgage/understanding_ship_mortgage_law.htm, stranica posjećena 8. 9. 2016.

2.8.4. Grčka

Za pravno uređenje hipoteke na brodu u grčkom se pravu može reći da je navedena zemlja među prvima krenula u redizajniranje instituta hipoteke na brodu u cilju postizanja veće konkurentnosti flote i privlačenja izvora njezina financiranja, i to još davne 1953. godine. Sve do tada grčko se pravo u pogledu hipoteke oslanjalo na kontinentalno uređenje tog instituta u pogledu nekretnina. To uređenje vuče korijene iz rimskog prava, koje je poznavalo i priznavalo samo sudsku prodaju predmeta hipoteke u slučaju zakašnjenja hipotekarnog dužnika. Kako bi osigurali veću sigurnost hipotekarnim vjerovnicima, grčka hipoteka na brodu znatno je izmijenjena 1953. godine, na način da su hipotekarnim vjerovnicima dana dodatna prava do tada nepoznata hipoteci civilnog prava, uključujući, među ostalim, pravo uzeti brod u posjed u svrhu njegova iskorištavanja radi namirenja hipotekom osigurane tražbine te pravo na privatnu prodaju broda. Navedenim izmjenama hipoteka na brodu više se približila anglosaksonskom institutu *mortgage*. Međutim nakon grčke kodifikacije privatnog pomorskog prava 1958. godine dio koji se odnosi na hipoteku na brodu ponovno se temelji na civilnopravnom shvaćanju hipoteke na brodu te ignorira anglosaksonski koncept, odnosno rješenja uvedena ranijim zakonom, a koja sada predstavljaju poseban oblik hipoteke primjenjiv samo nad brodovima većima od 500 brt.⁹⁴

Dakle grčko je pravo bilo među prvima koje je interveniralo u uređenje instituta hipoteke na brodu. Taj su primjer mnogo godina poslije slijedile i druge zemlje, pa tako i Hrvatska, približavajući taj institut anglosaksonskom institutu *mortgage*. Međutim Grci su poslije to novo anglosaksonsko uređenje zadržali samo za veće brodove, očito se vodeći shvaćanjem da samo u odnosu na veće brodove treba učiniti odstupanja, s obzirom na to da su takvi brodovi najčešće interesantni stranim kreditorima, kojima je bitno da se mogu na brz i efikasan način namiriti. Navedeno odstupanje hrvatsko pravo ne poznaje, ali zato stavlja na dispoziciju strankama da ugovorom isključe neke od propisanih načina namirenja, o čemu je prethodno bilo više riječi.

3. HIPOTEKA NA BRODU UNUTARNJE PLOVIDBE

3.1. Uvod i pojmovna razgraničenja

Pozitivno pravno uređenje hipoteke na brodu neizostavno uključuje i uređenje tog instituta u odnosu na brod unutarnje plovidbe.

U tom smislu mjerodavne su odredbe Zakona o plovidbi i lukama unutarnjih voda,⁹⁵ koji u članku 1. normira područje svoje primjene određujući da se njime uređuje plovidba unutarnjim vodama Republike Hrvatske, sigurnost plovidbe unutarnjim vodama, pravni

⁹⁴ Detaljnije: Civil Greece, http://www.maritimeadvocate.com/reviews/civil_greece.htm, posjećeno 1. 9. 2016.

⁹⁵ Zakon o plovidbi i lukama unutarnjih voda (Narodne novine 109/2007, 132/2007, 51/2013, 152/2014).

status, način upravljanja vodnim putovima i lukama unutarnjih voda, materijalnopravni odnosi glede plovila, postupci upisa plovila, prijevoz i ugovaranje prijevoza, plovidbene nesreće, ustroj i rad lučkih kapetanija i nadzor te druga pitanja koja se odnose na plovidbu i luke unutarnjih voda.

Već iz letimičnog pregleda područja primjene navedene zakonske odredbe razvidno je da ona govori o plovilu, pa je bitno istaknuti kako je pojam plovila širi od pojma broda, odnosno kako pojam plovila obuhvaća u sebi i brod. Naime u članku 4. Zakona o plovidbi i lukama unutarnjih voda daje se definicija plovila određenjem da je plovilo svaki objekt unutarnje plovidbe namijenjen za plovidbu, uključujući brodove, čamce, skele i plutajuća postrojenja.

Potrebno je ponajprije pojmovno razgraničiti pomorsku od unutarnje plovidbe, a zatim definirati pojam pomorskog broda i broda unutarnje plovidbe.⁹⁶ Tako se u članku 4. Zakona o plovidbi i lukama unutarnjih voda određuje kako je unutarnja plovidba ona plovidba koja se obavlja unutarnjim vodama, dok su unutarnje vode rijeke, kanali i jezera, osim rijeka jadranskog slijeva u dijelu toka kojim se obavlja pomorska plovidba. Za razliku od unutarnje plovidbe, Pomorski zakonik definira pomorsku plovidbu kao plovidbu koja se obavlja na moru i rijekama hrvatskog jadranskog slijeva do granice do koje su one plovne s morske strane.

Nadalje u članku 4. Zakona o plovidbi i lukama unutarnjih voda dan je pojam broda određenjem da je brod plovilo namijenjeno isključivo ili pretežno za plovidbu unutarnjim plovitim putovima, duljine (L) 20 metara ili više; plovilo čiji je umnožak duljine (L), širine (B) i gaza (T) zapremina od 100 m³ ili više; plovilo namijenjeno za prijevoz više od 12 putnika; tegljač; potiskivač; plovilo namijenjeno za pokretanje bočnog sastava koji se ne sastoji isključivo od čamaca bez obzira na njihovu duljinu, širinu i zapremninu. Nasuprot tome, a kako je već rečeno, Pomorski zakonik u članku 5. definira brod na način da je brod, osim ratnog broda, plovni objekt namijenjen za plovidbu morem čija je duljina veća od 12 metara, a bruto tonaža veća od 15, ili je ovlašten prevoziti više od 12 putnika. Brod može biti putnički, teretni, tehnički plovni objekt, ribarski, javni ili znanstvenoistraživački.

Dakle usporedbom navedenih pojmovnih razgraničenja dolazi se do zaključka kako je brod unutarnje plovidbe onaj brod koji je isključivo ili pretežno namijenjen za plovidbu rijekama, kanalima i jezerima, osim rijeka jadranskog slijeva u dijelu toka kojim se obavlja pomorska plovidba i koji udovoljava zakonom propisanim tehničkim karakteristikama, odnosno prijevozu minimalnog broja putnika, uključujući tegljač, potiskivač te plovilo namijenjeno za pokretanje bočnog sastava koje se ne sastoji isključivo od čamaca.

---

⁹⁶ Premda Pomorski zakonik i Zakon o plovidbi i lukama unutarnjih morskih voda pojmovno govore samo o brodu, ovaj se autor za potrebe ovoga rada koristi pojmovima broda pomorske i unutarnje plovidbe imajući u vidu da se radi o pojmu broda sukladno Pomorskom zakoniku, odnosno o pojmu broda sukladno Zakonu o plovidbi i lukama unutarnjih morskih voda.

3.2. Pozitivno pravno uređenje

Zakon o plovidbi i lukama unutarnjih voda u pogledu stvarnopravnog uređenja plovila ima posebne odredbe samo u odnosu na upis i brisanje plovila, odnosno postupak za upisivanje u upisnik plovila. Međutim u članku 2. i 3. Zakon o plovidbi i lukama unutarnjih voda određuje da se na sva druga pitanja koja nisu uređena tim Zakonom na odgovarajući način primjenjuje Pomorski zakonik, a na odnose koji nisu uređeni istim Zakonom, drugim zakonima i podzakonskim aktima da se primjenjuju običaji iz područja unutarnje plovidbe.

Međutim stvari nisu tako jednostavne jer je Republika Hrvatska od 31. srpnja 2002. godine vezana Konvencijom o upisu brodova unutarnje plovidbe⁹⁷ te Protokolima na navedenu Konvenciju, i to Protokolom broj 1 o stvarnim pravima na plovilima unutarnje plovidbe i Protokolom broj 2 o privremenom zaustavljanju i prinudnoj prodaji plovila unutarnje plovidbe, a kojima se određena pitanja reguliraju drugačije nego unutarnjim propisima.⁹⁸ S tim u svezi bitno je istaknuti kako je odredbom članka 16. stavka 1. i 2. Konvencije određeno da se navedeni Protokoli, ako su od države ugovornice prihvaćeni, smatraju sastavnim, odnosno integralnim dijelom same Konvencije. Iako sama Konvencija nema takvu odredbu, prema njezinu sadržaju može se zaključiti da je područje njezine primjene istovjetno polju primjene njezinih Protokola. U tom se smislu Konvencija o upisu primjenjuje na plovilo koje bi se trebalo upisati u upisnik neke države stranke Konvencije, odnosno na plovilo koje je u takav upisnik već upisano.⁹⁹

Imajući u vidu naprijed rečeno, treba istaknuti da Protokol broj 1 u članku 2. određuje da se primjenjuje na stvarna prava na svakom plovilu unutarnje plovidbe, čak i onom u gradnji, nasukanom ili potopljenom, koje je upisano u upisniku države ugovornice. Nadalje, u članku 3. Protokola broj 1 određuje se da jedina stvarna prava kojih plovilo može biti objekt jesu vlasništvo, plodouživanje, hipoteka i privilegij.¹⁰⁰ Dakle to znači da

---

⁹⁷ Konvencija o upisu brodova unutarnje plovidbe izglasana je u Ženevi 1965. godine, a uz Hrvatsku Konvencija obvezuje još i Austriju, Bjelorusiju, Belgiju, Francusku, Njemačku, Luksemburg, Crnu Goru, Nizozemsku, Srbiju i Švicarsku. Izvor: http://www.unece.org/trans/main/sc3/legalinst_32_rinv.html, stranica posjećena dana 9. 8. 2016.

⁹⁸ To znači da će se u pogledu hipoteke na brodu unutarnje plovidbe najprije morati sagledati rješenja spomenute Konvencije i Protokola, a tek onda Zakona o plovidbi i lukama unutarnjih voda, podredno Pomorskog zakonika, što unosi konfuziju s obzirom na to da su neka pitanja Konvencijom drugačije regulirana, pa se postavlja pitanje potrebe za donošenjem novog Zakona o plovidbi i lukama unutarnjih voda kojim će se cjelovito i u skladu s Konvencijom urediti sva materija od važnosti za brod unutarnje plovidbe, pa tako i materija hipoteke.

⁹⁹ Marin, Jasenko, *Stvarnopravno uređenje za plovila unutarnje plovidbe*, Poredbeno pomorsko pravo - Comparative maritime law, 48 (2009), 163, str. 30.

¹⁰⁰ U članku 96. stavku 1. Zakona o plovidbi i lukama unutarnjih voda određuje se da se u upisnik plovila mogu upisati samo: stvarna prava, zakup plovila i brodarski ugovor na vrijeme za cijelo plovilo i pravo prvokupa. S obzirom na nadređenost Konvencije Zakonu, može se zaključiti da su stvarna prava koja bi se u upisnik mogla upisati upravo ona navedena Konvencijom, odnosno vlasništvo, plodouživanje i hipoteka, izuzev privilegija, koji se u upisnik ne upisuju.

objektom hipoteke mogu biti i brod unutarnje plovidbe te brod unutarnje plovidbe u gradnji koji su upisani u upisnik plovila, odnosno plovila u gradnji.¹⁰¹

Što se tiče prostiranja hipoteke, Protokol broj 1 u članku 9. određuje da se hipoteka prostire na sve stvari trajno pričvršćene uz plovilo i koje svrhom služe i pripadaju vlasniku plovila, ali je dopušteno da države ugovornice reguliraju prostiranje hipoteke i drugačije ako je to dopušteno po pravu države u kojoj je plovilo upisano. U tom kontekstu valja upozoriti na podrednu primjenu odredbe članka 228. Pomorskog zakonika, koja određuje da se hipoteka neće prostirati na pripadak ako je u upisniku zabilježeno da je vlasnik tog pripatka osoba različita od brodovlasnika.¹⁰²

Također se određuje da se priznaje prostiranje hipoteke i na prevoznine, vozarine i naknade na temelju ugovora o osiguranju plovila ako je to predviđeno državom upisa plovila. Međutim glede primjene te odredbe u Republici Hrvatskoj treba imati na umu ranije spomenutu odredbu članka 230. Pomorskog zakonika, prema kojoj se hipoteka ne prostire na vozarinu, prevozninu, tegljarinu, zakupninu ni na nagrade za spašavanje ako nije drugačije ugovoreno. Dakle naše pravo dopušta da hipoteka na plovilu obuhvaća i navedene civilne plodove, ali samo ako je posebno ugovoreno. S druge strane zakonska je predmnijeva da se hipoteka prostire i na naknadu iz osiguranja broda. Ako stranke žele da se hipoteka ne prostire na tu naknadu, moraju to posebno ugovoriti.¹⁰³

U pogledu ovlasti hipotekarnog vjerovnika Protokol broj 1 ne sadrži posebne odredbe, nego će doći do podredne primjene Pomorskog zakonika, o čemu je prethodno bilo više riječi. No tek je odredbom članka 8. Protokola broj 1. propisano kako će se ovlast vjerovnika da preuzme u posjed plovilo i iskorištava ga u svrhu namirenja svoje

---

¹⁰¹ Potrebno je razriješiti dvojbu, ako ona uopće postoji, i odgovoriti na pitanje primjenjuju li se konvencijske odredbe o hipoteci i na čamce. Odgovor na navedeno pitanje potvrđan je u situaciji kada su čamci upisani u odgovarajući upisnik, što bi konkretno bio upisnik čamaca. Argument u prilog navedenog shvaćanja nije samo Konvencijom široko postavljena definicija plovila, koja uključuje i čamce, nego i polje primjene Protokola broj 1, koji se primjenjuje na vlasništvo, plodouživanje, hipoteku i privilegij na svakom plovilu unutarnje plovidbe, pa tako i na čamcu upisanom u upisnik države ugovornice, odnosno upisnik čamaca. Zakon o plovidbi i lukama unutarnjih voda razlikuje upisnik plovila od upisnika čamaca, dok Konvencija o upisu plovila unutarnje plovidbe s pripadajućim Protokolima takvu razliku ne poznaje, nego u članku 1. govori samo o upisniku plovila, pod čime se misli na upisnik onako kako je definiran člankom 2. Konvencije, odnosno na bilo koji upisnik plovila unutarnje plovidbe. S tim u svezi Konvencija u članku 1. daje široku definiciju pojma plovilo, koja u sebi obuhvaća i čamce, jer se plovilom smatraju uključivo i hidroavioni, trajekti, jaružala, dizalice, dizala i svi drugi plutajući aparati i postrojenja slične prirode. Međutim u upisnik čamaca, sukladno Zakonu o plovidbi i lukama unutarnjih voda, ne upisuju se čamci duljine 2,5 metra ili kraći, ukupne snage porivnih strojeva 5 kW ili manje, čamci koji pripadaju drugim plovilima u svrhu prikupljanja, spašavanja ili obavljanja radova, čamci namijenjeni isključivo za natjecanje (športski, veslački), kajaci, kanui, pedaline, daske za jedrenje i sl., pa slijedi da na njima hipoteka nije moguća. Treba istaknuti kako je u Republici Hrvatskoj na snazi Pravilnik o čamcima (Narodne novine 72/2015), kojim se razrađuju odredbe Zakona o plovidbi i lukama unutarnjih voda u pogledu čamaca, pa se tako i u pogledu upisa i brisanja u upisnik čamaca odredbom članka 22. određuje da se u C list uložka knjige čamaca upisuju i stvarna prava kojima je čamac opterećen, iz čega se onda zaključuje kako u tom smjeru nema razlike u odnosu na konvencijsku i domaću regulativu jer obje dopuštaju i omogućuju postojanje hipoteke i na čamcu koji je upisan u upisnik čamaca.

¹⁰² Marin, Jasenko, *op. cit.* (bilj. 99), str. 38.

¹⁰³ *Ibid.*

hipotekom osigurane tražbine priznati kao način namirenja tražbine i u državama ugovornicama različitim od one u čijem je upisniku hipoteka upisana, ali samo ako je ta ovlast zabilježena u upisniku u kojem je hipoteka upisana.

Što se tiče upisa, odnosno uknjižbe hipoteke, člankom 7.1. Protokola broj 1 određuje se samo da uknjižba hipoteke mora sadržavati barem sljedeće pojedinosti: 1) iznos tražbine osiguran hipotekom te kamatnu stopu, 2) ime i adresu ili prebivalište hipotekarnog dužnika, 3) podatke o dospijeću hipotekom osigurane tražbine ili naznaku isprave deponirane kod tijela koje vodi upisnik (kapetanija) koji sadrži takve podatke.¹⁰⁴

S tim u svezi sadržano je u Zakonu o plovidbi i lukama unutarnjih voda u svega nekoliko članaka koji reguliraju upis i brisanje te postupak za upisivanje u upisnik plovila.¹⁰⁵ Međutim na nekoliko se mjesta navedenim zakonom zasebno uređuju pitanja od važnosti za hipoteku na brodu, odnosno plovilu. Tako se u članku 86. stavku 1. i 2. Zakona o plovidbi i lukama unutarnjih voda određuje da je za brisanje plovila iz upisnika plovila potreban pristanak hipotekarnih vjerovnika ako je na plovilu osnovana hipoteka. Također se određuje da lučka kapetanija može dopustiti brisanje plovila iz upisnika plovila i bez pristanka hipotekarnih vjerovnika ako u sudu bude položena svota u novcu u visini tražbina tih vjerovnika, odnosno ako bude dano osiguranje za koje sud, nakon što sasluša vjerovnike, utvrdi da je dovoljno.¹⁰⁶

Određujući prava koja mogu biti predmet upisa, navedeni zakon određuje, identično kao i Pomorski zakonik, da će se upisati kao brodar plovila onaj ovlaštenik hipoteke na plovilu koji preuzme posjed plovila i njegovo iskorištavanje.¹⁰⁷

Na sva ostala pitanja koja nisu regulirana Konvencijom s pripadajućim Protokolom broj 1, odnosno Zakonom o plovidbi i lukama unutarnjih voda, primjenjivat će se na odgovarajući način odredbe Pomorskog zakonika.

S tim u svezi potrebno je napomenuti kako Protokol broj 1 određuje da se pravila koja se odnose na hipoteku, vlasništvo i plodouživanje, osim onih pravila koja su određena istim Protokolom i onih koja se primjenjuju na prijenos vlasništva ili prestanak drugih stvarnih

---

¹⁰⁴ Sličnu odredbu, osim dijela o dospijeću tražbine, sadrži i Pomorski zakonik u članku 260., koji se primjenjuje podredno za slučaj da neko pitanje nije uređeno Zakonom o plovidbi i lukama unutarnjih voda, pa se može zaključiti da je u tom dijelu Konvencija, odnosno Protokol broj 1, precizniji.

¹⁰⁵ Odredbe o upisu i brisanju te postupku za upisivanje u upisnik plovila sadržane su u Glavi II. i III. Zakona o plovidbi i lukama unutarnjih voda. Tako je propisano da se upis u upisnik plovila obavlja na temelju rješenja nadležne lučke kapetanije, da se uknjižba može dopustiti samo na temelju javnih isprava ili privatnih isprava na kojima je potpise osoba čije pravo treba ograničiti, opteretiti ili prenijeti na drugu osobu ovjerilo tijelo nadležno za ovjeru potpisa, da je postupak upisivanja upravni postupak, da je za stjecanje stvarnih prava na temelju pravnog posla potreban pisani oblik te da se stvarna prava na plovnom objektu, odnosno plovilu u gradnji, od trenutka upisa u upisnik plovila u gradnji mogu steći, prenijeti, ograničiti i ukinuti jedino upisom u odgovarajući upisnik ili očevidnik.

¹⁰⁶ Međutim istim se člankom određuje kako se navedeno ne odnosi na plovila u gradnji te u slučaju brisanja iz upisnika plovila koje je propalo ili se pretpostavlja da je propalo. Cilj je navedene odredbe jasan. Njime se štite interesi hipotekarnih vjerovnika.

¹⁰⁷ Identičnu odredbu sadrži Pomorski zakonik, pa vrijedi što je prethodno u tom pogledu rečeno.

prava u slučaju prisilne prodaje, određuju prema zakonu države upisa. Dakle u tom se slučaju upućuje na pravo, odnosno zakon države u čiji je upisnik plovilo upisano, što bi u Republici Hrvatskoj bio Zakon o plovidbi i lukama unutarnjih voda.

Imajući u vidu kako Konvencija s pripadajućim Protokolima ne regulira temelj osnivanja hipoteke, ovlasti hipotekarnog vjerovnika, prestanak hipoteke i slično, a ta pitanja ne regulira ni Zakon o plovidbi i lukama unutarnjih voda, to će se na odgovarajući način primjenjivati odredbe Pomorskog zakonika, podredno odredbe Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima, zatim podzakonski akti (pravilnici), i na kraju običaji iz područja unutarnje plovidbe.

4. ZAKLJUČAK

U radu se prikazuje materijalnopravno uređenje instituta hipoteke na brodu u hrvatskom pozitivnom pravu, i to kako s obzirom na pomorski brod tako i s obzirom na brod unutarnje plovidbe. U prvom dijelu rada analiziraju se odredbe instituta hipoteke na pomorskom brodu normirane Pomorskim zakonikom, uz upozoravanje na nedorečenosti i dvojbenosti pojedinih zakonskih rješenja. Među ostalim kritički se analiziraju odredbe Pomorskog zakonika, kojima je regulirano prostiranje hipoteke na naknadu iz osiguranja, uz upozoravanje kako se navedenim odredbama odstupa od pravne prirode hipoteke kao registarskog založnog prava, zbog čega bi se trebalo razmisliti o revidiranju navedenih odredaba na način da se očuva njihov cilj, ali da se pri tome ne dovede u pitanje bit hipoteke kao registarskog založnog prava te nužne pravne posljedice koje proizlaze iz njezine registarske prirode. U radu se posebna pozornost posvećuje stadiju namirenja hipotekom na pomorskom brodu osigurane tražbine, pri čemu se analiziraju mogućnosti koje Pomorskim zakonikom stoje na raspolaganju hipotekarnom vjerovniku te uspoređuju te mogućnosti s rješenjima u poredbenim pravnim sustavima Engleske, Turske, Italije i Grčke. Upozorava se kako se davanjem ovlasti hipotekarnom vjerovniku da uzme brod u posjed i koristi ga, odnosno da ga slobodno proda izvansudskim putem, Pomorski zakonik udaljio od klasičnog kontinentalnog koncepta instituta hipoteke te se približio angloameričkom institutu *mortgage*, a sve u cilju da se olakša namirenje vjerovnikove hipotekom osigurane tražbine i time privuku strani kreditori i investitori u pomorsku djelatnost i brodogradnju pružanjem sigurnosti u postupku namirenja kakvu su inače navikli imati. U drugom dijelu rada analizira se pozitivno uređenje instituta hipoteke na brodu unutarnje plovidbe. Upozorava se na konfuzno uređenje tog instituta s obzirom na to da Republiku Hrvatsku obvezuje Konvencija o upisu brodova unutarnje plovidbe s pripadajućim Protokolima, kojom su pojedina rješenja normirana drugačije od onih normiranih Zakonom o plovidbi i lukama unutarnjih voda, odnosno onih normiranih Pomorskim zakonikom, koji se primjenjuje podredno. Takvo uređenje materije u pogledu broda unutarnje plovidbe zasigurno ne pridonosi pravnoj sigurnosti te nameće nekoliko pitanja na koja pravna teorija i praksa trebaju dati odgovore. Naime postavlja se pitanje je li prikladno da se Pomorski zakonik u cijelosti podredno primjenjuje na materiju hipoteke na brodu unutarnje plovidbe. Također postavlja se pitanje je li sazrelo vrijeme

za donošenje novog zakona, kojim bi se cjelovito i u skladu s navedenom Konvencijom uredila sva materija od važnosti za brod unutarnje plovidbe, pa tako i materija hipoteke, i na taj način pridonijelo pravnoj sigurnost u reguliranju navedene materije.

SHIP MORTGAGE IN CROATIAN AND COMPARATIVE LAW

The particularity of ship mortgage in Croatian law in relation to the continental law regulation of this concept appears at the stage of the defrayment of the claim ensured by the mortgage, since the creditor obtains authorisation to defray his claims not only from the sale price of the ship achieved by a judicial sale, but also by a private sale, respectively taking the ship into possession and its usage. In this respect, Croatian law follows the example of the Anglo-Saxon regulation of mortgage and steps out of line of the common regulations of mortgage within the countries that belong to the sphere of continental law. In the first part of this paper, the substantive regulation of seagoing ship mortgage in Croatian law is analysed, where the accent is on the stage of the defrayment of the claim, while the regulation of this concept is compared to selected law systems with a critical review of particular legal provisions. In the second part, the substantive regulation of inland ship mortgage in Croatian law is examined, pointing out its complexity and vagueness, as well as the need to review current legislative solutions.

Keywords: seagoing ship mortgage, mortgage, judicial sale of a ship, private sale of a ship (extrajudicial sale), possession and usage of a ship, inland ship mortgage

Jurica Kvartuč, attorney-at-law, attending the postgraduate doctoral study programme in Commercial and Company Law at the Faculty of Law, University of Zagreb